

Satı Bey'in Sınıf İçi Mesleki Tutumlarının ve Tarih Öğretiminin Hermenötik Bir Analizi: Unutulmuş Bir Makalesi Ekseninde

A Hermeneutic Analysis of Mr. Satı Professional Attitudes and History Teaching in the Classroom: On the Basis of a Forgotten Article

Mert Ali EREN*

Öz

Bu çalışmada, Satı Bey'in 1910 yılında *Tedrisat Mecmuasının* ilk sayısı için hazırladığı *Adaletli Bir Padişah* isimli makalesi incelenmiştir. Satı Bey'in unutulmuş ve hiç bahsedilmemiş olan *Adaletli Bir Padişah* başlıklı, dönemin eğitim camiasına rehberlik amacıyla hazırlanan makalesi, arşiv taramasıyla elde edilerek üzerinde transkripsiyon çalışması yapılmıştır. Ardından doküman analizi ve tarihsel araştırma yöntemleri kullanılarak belge, eğitim ve tarih bilimleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu belgeden hareketle, çalışmada Satı Bey'in tarih öğretim metotlarını nasıl uyguladığı; eğitimdeki reform anlayışları, sınıf ortamındaki demokratik tutumu, Bloom Taksonomisini kullanma biçimi ve yansıttığı eğitim felsefelerine dair hermenötik analiz ve tespitler gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Satı Bey'in eğitsel anlamdaki modern düşüncelerini ne düzeyde gerçekleştirebildiğini ve eğitim uygulamalarında nasıl bir yol izlediğini ve unutulmuş bir belgesini ortaya çıkarması bakımından önem taşımaktadır. Satı Bey'in bu çalışmada Bloom Taksonomisi'ne göre bilgi ve kavrama basamaklarını kullandığı görülmüştür. Öte yandan uygulama ve değerlendirme basamaklarını kısmen kullandığı, analiz ve sentez basamaklarını ise tercih etmediği anlaşılmıştır. Satı Bey'in derslerinde ise günümüz eğitiminde modern yöntemler olan ilerlemeci ve yeniden kurmacı eğitim felsefelerini yansıttığı, tarih öğretiminde soru sorma, hikâye anlatım metodu, örnek olay çalışması ve düz anlatım metotlarını kullandığı görülmüştür. Sınıf içi demokratik tutumunun ise siyasi görüşlerinden şekillenerek zayıf olduğu ve kendi ideolojisini sınıf ortamında gizleyemediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Satı Bey, *Tedrisat Mecmuası*, Tarih öğretimi, Osmanlı'da eğitim.

Abstract

In this study, Mr. Satı article titled *A Just Sultan* prepared for the first issue of *Tedrisat Journal* in 1910 was analyzed. Mr. Satı forgotten and never mentioned article titled *A Just Sultan*, which was prepared to guide the educational community of the period, was obtained through archive search and transcription work was carried out on it. Then, using document analysis and historical research methods, the document was analyzed comparatively within the framework of educational and historical sciences. Based on this document, hermeneutic analyses and determinations were made on how Satı Bey applied history teaching methods, his understanding of reform in education, his democratic attitude in the classroom environment, the way he used Bloom's Taxonomy and the educational philosophies he reflected. The research is important in terms of revealing to what extent Mr. Satı was able to realize his modern ideas in the educational sense and what kind of a path he followed in educational practices and a document that is about to be forgotten. In this study, it was seen that Mr. Satı used knowledge and comprehension steps according to Bloom's Taxonomy. On the other hand, it was understood that he partially used the application and evaluation steps and did not prefer the analysis and synthesis steps. It was observed that Mr. Satı reflected progressive and reconstructionist educational philosophies, which are modern methods in today's education, and used questioning, storytelling, case study and straight narrative methods in history teaching. It was determined that his democratic attitude in the classroom was weakly shaped by his political views and he could not hide his ideology in the classroom environment.

Keywords: Mr. Satı, *Tedrisat Journal*, History education, Ottoman education.

* Lisans Öğr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı
ORCID: 0009-0003-2884-4643

Gönderim Tarihi / Submitted: 13.10.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 24.12.2024

Atf Bilgisi / Cite As: Eren, Mert Ali (2024), "Osmanlı Eğitimcisi Satı Bey'in Tarih Öğretim Metodu ve Sınıf Ortamındaki Pedagojik Tutumları", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 245-272.

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun şekilde hazırlanmış ve [turnitin](#) intihal taramasından geçmiştir.

1. Giriş

Eğitim müessesesi tarih boyunca topluma yön veren şahsiyetlerin yetiştiği önemli bir kurum olmuştur. Her alanda yapılan ıslahat ve reform hareketleri, eğitimi iyi almış ve analitik düşünme becerisine sahip olan kişilerin zihin dünyasında şekillendikten sonra pratiğe dökülmüş veya buna dair girişimler olmuştur (Özkan, 2011: 96-97). Osmanlı Devleti'nde 17 ve 18. Yüzyıllarda bazı alanlarla ıslahatlar yapılmış olsa da II. Mahmud döneminden itibaren hızlı bir değişim sürecine girilmiştir. Bu değişim hareketlerinin ana gayesini ise gelişim ihtiyacı şekillendirir (Karagöz, 1995: 175). Osmanlı Devleti, eğitim formlarında reform yapmak düşüncesiyle, modern bir anlayıştan şekillenerek eğitime daha işlevsel bir mahiyet kazandırmak istemiştir. Özellikle II. Abdülhamid zamanından itibaren eğitim alanında gayet ciddi gelişmelerin yaşandığı ve bu alana ayrı bir önem verildiği bilinmektedir (Baytal, 2000: 24). Öyle ki, bu eğitim alanında yenilikçi yönüyle öne çıkan isimlerden birisi de Satı Bey'dir. Satı Bey'in eğitim alanında en verimli olduğu zamanlar ise II. Meşrutiyet dönemidir. Satı Bey hakkında birçok eser kaleme alınmış olduğundan, onun biyografisine bu çalışmada yer verilmeyecektir. Bununla beraber onun Tedrisat Mecmuasındaki önemli konumuna binaen, araştırmanın iyi anlaşılması ve metin akışının bozulmaması için, gerekli görüldüğünde Satı Bey hakkında ilgili ansiklopedik veya biyografik bilgilere başvurulmuştur.

Satı Bey eğitim ilgili eserleri araştırmacılar tarafından müstakil eserlerle incelemeye tabi tutularak yayımlanmıştır (Duman, 2022; Gündüz, 2012; Ünal ve Birbudak, 2010; Çil, 2004). Ayrıca Satı Bey'in genel olarak eğitim ile ilgili görüşleri Başar'ın (2001) hazırlamış olduğu tezde ele alınmıştır. Bu çalışma, Satı Bey hakkında ulaşılabilen ilk tez olması bakımından önemlidir. Diğer yandan Satı Bey'in yayımlanmasında öncüsü olduğu mecmua da gündeme alınarak eğitsel ve çeşitli alanlarda farklı araştırmacılar tarafından incelenmiştir (Erbil, 2021; Şahin, 2018). Satı Bey'in eğitimde yenileşmeye dair fikirleri Polat ve Arabacı (2015) tarafından incelenmiş, Satı Bey'in dönemi içerisindeki eğitim politikaları ve buradaki konumu da Aksoy'un (2008) araştırması ile alana dair bir bilinç oluşturmuştur. Öte yandan Satı Bey'in siyasi ve toplumsal fikirleri de Zengin'in (2010) araştırması ile bilim dünyasıyla paylaşılmıştır. Diğer yandan Satı Bey'in makeleleri ile katkı verdiği alanlardan olan coğrafya eğitimine dair görüşleri, Türk'ün (2009) araştırması neticesinde ortaya atılarak literatüre katkı sunulmuştur. Biyoloji tarihi açısından Satı Bey'in konumu da Özbay (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmasıyla akademi ile paylaşılmıştır. Başar (2003) tarafından ise Satı Bey'in eğitsel anlamda hangi düşüncelere sahip olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Tüm bunların yanında Satı Bey'in tarih öğretimi üzerindeki görüşleri ve etkisi de çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Korkmaz, 2016; Karagöz, 2016; Kömür, 2013; Türk, 2010).

Görüldüğü üzere Satı Bey hakkında bir hayli makale, tez ve kitap yayımlanmıştır. Tespitlerimize göre bu eserlerin herhangi birinde Satı Bey'e ait *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makaleye ulaşılamamış olduğu gibi çözümlemesi de yapılmamıştır. Özellikle Başar (2001) tarafından hazırlanan tezde arşivler taranarak Satı Bey tarafından 1903-1918 yılları arasında yazılan 10 kitap, 60 farklı makalesinin bibliyografyası da ekler kısmında verilmiştir. Ancak verilmiş olan 60 makale ismi arasında Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makalesi bulunmamaktadır. Diğer yandan ismi geçen çalışmalar haricinde de literatür etrafıca taranarak, Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* isimli makalesine hiçbir araştırmacının ulaşamadığı, herhangi bir çalışmada bahsetmediği ve kaynak olarak gösterilmediği tespit edilmiştir. Özellikle Satı Bey'in tarih öğretimi üzerine yapılan çalışmalarda *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makaleden bahsedilmemesi, bu araştırmanın özgün değerini arttırmaktadır. Öte yandan bu belge Satı Bey'in Tedrisat Mecmuasındaki ilk makalesi olması bakımından ayrı bir öneme haizdir. Ne var ki, Satı Bey'in bu makalesinin diğer bir önemi, dönemin eğitimci kadrolarına modern eğitimde rehberliği amaçlaması ve Satı Bey'in eğitsel düşüncelerini ilk defa müdür olarak bu mecmuada

yayınlanmasındır. Başka bir önemi ise, Satı Bey'in dolaylı değil, doğrudan bir tarih öğretimini gerçekleştirmesidir. Tüm bunlar, araştırmanın gerçekleştirilmesi için gerekçeler olmaktadır. Bu bağlamda Satı Bey'in unutulmuş olan *Adaletli Bir Padişah* isimli İSAM arşivinde yer alan çalışması, makale yazarı tarafından transkribe edilerek metin içerisinde gösterilmiştir. Diğer yandan üzerinde transkripsiyon çalışması gerçekleştirilen belgenin baştan sona tüm sayfaları da ekler kısmında okuyucuya sunulmuştur. Satı Bey'in üzerinde çok çalışılmış tarihi bir sima olmasına karşın bu araştırmaya girmekteki temel düşüncemiz, açıklamaya çalıştığımız üzere Satı Bey'in unutulmuş olan bir makalesini bilim dünyası ile paylaşmak olmuştur. Böylelikle bu makalenin de içeriğinden hareketle, Satı Bey'in tarih öğretimindeki düşünceleri ve sınıf içi etkileşimlerinin kendisi tarafından nasıl gerçekleştirilmeye çalışıldığı da çalışmada ortaya koyulmuştur.

Satı Bey dönemindeki eğitimcilerden farklı ve modern düşünceleri ile ayrışır. Bu bağlamda üretkenliği ve çalışkanlığı ile öne çıkmaktadır. Nitekim Satı Bey hakkında yapılan araştırmalar bunu doğrular niteliktedir. O, 1908 Senesi Eylül ayında Darülmüallimin-i İptidaiye Müdürlüğüne, bundan yaklaşık iki ay sonra ise Darülmüallimin-i Âliye Müdürlüğüne getirilir ve ardından burada 1910 yılından itibaren yayınlanmaya başlayacak olan *Tedrisât-ı İptidâiyye Mecmûası* çıkarılır (Buzpınar, 2009: 176). Darülmüallimin-i'de ortaya çıkan yenilik hareketlerinin öncüsü olan Satı Bey, Maarif Nezareti namına her ayın on beşinde neşredilmek üzere tertip edilen bu mecmuanın ilk başyazarıdır. Kendisinin çeşitli dergi ve mecmualarda yazıları olmakla beraber, liderliğini üstlendiği bu mecmuada görevi boyunca çoğu sayıda yer almıştır (Ünal ve Birbudak, 2011: 106).

Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makalesinin öncelikle nerede ve hangi amaçla yayımlanmış olduğunu ortaya koymak gerekmektedir. O, bu makaleyi mecmuanın ilk sayısında yayımlamıştır. Satı Bey mecmuadaki ilk makalesinde neden böyle bir konuyu tercih etmiştir? Mecmuanın yayınlanma amacına uygun bir konu seçimi midir? Satı Bey'in makalesinin içeriğini anlayabilmek için bu hususların açığa çıkarılması gerekmektedir.

Öte yandan Satı Bey kaleminden çıkan bu belgenin hermenötik açıdan değerlendirmesi, metin içerisinde ilgili başlıklar altında yapılacaktır. Hermenötiğin temel hedefi, tarihsel veya edebi metinleri kapsayacak bir biçimde bu metinleri yordamaktır (Ebu Zeyd ve Coşkun, 2014: 237). Hermenötik teriminin kavramsal inşası sebebiyle hermenötik tarih; edebiyat, teoloji, sosyoloji, karşılaştırmalı bilimler gibi eleştirel özellikli tüm sosyal bilimlerini kapsar. Ayrıca hermenötik, metin ve yorumcu ilişkisine yoğunlaşması sebebiyle hem kadim hem de modern sosyal bilimcilerin diyalektik düşünceleri ve bu alanlardaki metinlerin yorumlanmasına destek sağlar (Ebu Zeyd ve Coşkun, 2014: 238). Öyle ki hermenötik çaba, metinleri derinlemesine anlama ve anlamlandırma gayesi güder. Bu çabada üç temel unsurdan söz edilir. Metin sahibi, metin ve yorumcunun metinden çıkarımları (Deniz, 2022: 6). Bu bağlamda Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makalesine hermenötik bakımdan ve eleştirel bir açıdan yaklaşılarak, metnin içselliği tartışılacaktır. Böylelikle Satı Bey'in unutulmuş olan bu eserin içeriğindeki görünen kısmının yanında, bunların arka planında neler bulunabileceği yine eldeki verilerden hareketle yordanacaktır.

Mecmuanın amacı yayımlanan ilk sayısında "İzâh-ı Meslek" adıyla anlatılmıştır. Beyan edilene göre Osmanlı mekteplerinde eskiden takip edilen talim, terbiye ve idare işleri, basmakalıp fikirlerle yönetilmiştir. Burada ayrıca yeniliğe açık ve müteşebbis ruhlu olmayan öğrencilerin yetiştirildiği de düşünülmektedir. Buradan hareketle talebenin miskinleşmesine sebep olan ezberci eğitim anlayışlarına son vermek, ülke çapında girişimci ve araştırmacı özelliklere sahip talebe yetiştirebilmek mecmua için ana gayeyi oluşturur (Ünal ve Birbudak, 2011: 108). Mecmua genel anlamda modern metotların uygulanması için eğitimcilere rehberlik

etmek, mekteplerde eğitim ve öğretim usulleri üzerine köklü bir değişikliği gerçekleştirmek gerekliliği üzerine yoğunlaşmıştır.

Darülmualimin'deki eğitimcilerden oluşan kadro tarafından neşredilen *Tedrisât-ı İbtidâiyye Mecmûası*, temel eğitimde ulaşılması elzem olan amaçlara erişmek için uygulanması gereken usul ve yöntemleri herkese tanıtmak amacıyla çıkarılmıştır (Ünal ve Birbudak, 2011: 108). Yayınlanan ders örnekleri vasıtasıyla da eğitimde yeni yöntemlerin nasıl uygulanacağına gösterilecektir. Mecmuanın kurallarının şekillenmesinde Satı Bey'in etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Zira Satı Bey ezberciliğe ciddi anlamda karşı çıkmaktadır (Satı, 1911: 215). Mecmua, iki ana bölümden oluşmuştur. Bunlardan ilki *Malûmât-ı Umumiyye ve Terbiyeviyye* olup, ilmi açıdan yazılar burada kendisine yer bulmuştur. *Tedrisât-ı İbtidâiyye Mecmûasının* ikinci ana bölümünün adı ise *Ders Numuneleri* kısmıdır. Bu kısımda mecmuanın temel görevi olarak, örnek ders işlenişleri yayınlanarak okullara ve eğitimci kadrolara rehberlik amaçlanmaktadır (Ünal ve Birbudak, 2011: 108). Başar (2001) tarafından gerçekleştirilen kapsamlı araştırma sonucunda Satı Bey'e dair olan eserlerin bibliyografyasının verildiği ifade edilmişti. Araştırmacı, Satı Bey'e ait olan makalelerden mecmuanın *Malûmât-ı Umumiyye ve Terbiyeviyye* kısmında yer alan *Şiir ve Musiki, Elifbayı Nasıl Öğretmeli? Niçin Geri Kaldık?* başlıklı olanlarını tespit edebilmiştir (Başar, 2001: 145). Fakat *Şiir ve Musiki* olarak ifade edilen başlığın orijinalinin, esasında *Şiir ve Musikinin Talim ve Terbiyede Ehemmiyeti* olması gerekmektedir (Satı, 1910: 3). Aynı araştırmacı *Ders Numuneleri* kısmında yer alan *Adaletli Bir Padişah* isimli makaleyi ise tespit edememiştir. Haddizatında Satı Bey üzerine yapılmış olan başka araştırmalarda da bu makaleye ulaşılamadığını da tekrardan ifade etmek gerekmektedir.

Anlaşıldığı üzere Satı Bey'in eserleri tam anlamıyla çözümlenmemiş bir görünüme sahiptir. Bu araştırmanın amacı ise *Tedrisat Mecmuasının*, *Ders Numuneleri* kısmında Satı Bey'in bu mecmuadaki ilk çalışması olan *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makaleden yola çıkarak, Satı Bey'in eğitimdeki modern olarak bilinen düşüncelerinin, eğitim uygulamalarına yansıtılıp yansıtılmadığını veya ne düzeyde yansıtıldığını ortaya koymaktır. Bunun için *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makale, gayet önemli bir statüdedir. Bilindiği üzere ilk modern eğitim bilimleri kitabının sahibi olan Satı Bey, bu eserini 1909 yılında yayımlamıştır (Başar, 2003: 65). O, teorik açıdan çeşitli yazıları vasıtasıyla neşretmiş olduğu modern eğitim fikirlerini, 1910 yılından sonra mecmuada pratiğe nasıl dökmüştür? Satı Bey'in bu makalesi ekseninde söylemleri ile eylemleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Satı Bey'in eğitim kademesinde önemli bir yer alan Darülmualimin müdürlüğe terfi etmesinin, yayımlamış olduğu çalışmalar üzerinde bir tesiri olmuş mudur? Olduysa nasıl bir tesirden söz edilebilir? *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makalesinin kazanımları nelerdir? Bu makalede sınıf içi etkileşim uygulamaları ve tarih öğretim metotları nasıl uygulanmıştır? Çalışmada bu gibi soruların cevapları aranmış, hermenötik bir yaklaşımla belgeden hareketle yordalamalar yapılmaya çalışılmıştır. Mecmuanın çıkarılış amacından da görüldüğü üzere *Adaletli Bir Padişah* makalesi, dönemin eğitim uygulayıcılarına rehberliği amaçlayan örnek bir ders anlatım kılavuzu olarak tasarlanmıştır. Mecmuanın Maarif Nezareti namına çıkarılması ve okullara dağıtılması (Ünal ve Birbudak, 2011: 109) Satı Bey için eğitsel fikirlerini hayata geçirebilmek için eşsiz bir fırsat olmuştur. Bu çalışmada ise onun bu fırsatı nasıl değerlendirdiği, başka bir deyişle bu makalesi yoluyla topluma neleri anlatmak istediği araştırılmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın tarihi bir belgeyi konu alması sebebiyle de tarihsel araştırma modeli tercih edilmiştir. Tarihsel araştırma modeli; tarih boyunca meydana çıkmış olan olay ve durumları inceleyebilmek ve tanımını yapabilmek için elde edilen verilerin sistematik bir metot ile işlenip

değerlendirilmesidir. (Freankel, Wallen ve Hyun, 2011: 376). Alana dair öncelikle doküman analizi, ardından literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi yöntemi, olgular ve durumlar hakkında intikal ederek yazılı bir hale getirilmiş olan bilgi, belge ve metinlerin analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187). Doküman incelemesi olarak da adlandırılan bu yöntem, araştırılan konu hakkındaki buluntulardan hareketle olgu ve olaylara dair yazılı metinlerin, araştırmacı tarafından bilimsel açıdan analiz edilme sürecini ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187).

Çalışma, Satı Bey'in *Tedrisat Mecmuası* için hazırladığı ve daha önce herhangi bir araştırmacı tarafından gündeme alınmamış olan *Adaletli Bir Padişah* başlıklı yazıya ulaşılmış ve literatürdeki bu boşluk göz önüne alınarak, Satı Bey'in eğitim uygulamalarındaki davranışları makale üzerinden hermenötik bakışla analiz edilerek çalışma hazırlanmıştır. Bu araştırmanın amacı ise, *Adaletli Bir Padişah* başlıklı makaleden yola çıkarak, Satı Bey'in eğitimdeki modern olarak bilinen düşüncelerinin, eğitim uygulamalarına yansıtılıp yansıtılmadığını veya ne düzeyde yansıtıldığını ortaya koymaktır. Giriş kısmında ifade edilen tetkik ve telif kaynaklarına dayanarak literatür incelendiğinde, bu türden bir boşluk olduğunu söylemek de mümkün görülmektedir. Araştırma için genel anlamda Satı Bey'e dair olan akademik bilgi ve tarihsel belgeler ile kanıt kimliğini taşıyan bulgular giriş kısmında ifade edildiği üzere taranarak tasnif edilmiştir. Bundan sonra döneme ve Satı Bey'in eğitim ortamındaki uygulamalarına dair eleştirel bir açıdan karşılaştırmalı olarak bakılmış, durumlar hermenötik açıdan yorumlandıktan sonra metin, toplanan verilerin kronolojik olarak sıralanması ile oluşturulmuştur. Çalışmada bu kısımdan sonra *Tedrisât-ı İbtidâiyye Mecmûası*, *Tedrisat Mecmuası* olarak adlandırılacaktır. Döneme bakıldığında hakikaten de Satı Bey'in müdürlükten istifası ile mecmuadan "İbtidâiye" ifadesi çıkarılacak ve salt *Tedrisat Mecmuası* olarak yayın hayatına devam edecektir (Ünal ve Birbudak, 2011: 108).

Çalışmanın esas noktasını teşkil edecek olan *Adaletli Bir Padişah* isimli Satı Bey tarafından telif edilen bu makale, *Tedrisat Mecmuasının* ilk sayısında *Ders Numuneleri* kısmında yayımlanmıştır. Burada ifade edildiği üzere Satı Bey, *Ders Numuneleri* kısmının bir gereği olarak derslerde düzenlenecek yeni öğretim metodu ve usulüne dair örnek bir çalışmayı, muallimlere rehberlik düşüncesiyle hazırlamıştır. Satı Bey'in hazırladığı bu çalışma, Abbasi Halifelerinden olan Harun Reşid'in bir anekdotundan hareketle öğrencilere bazı şeyleri keşif ve öğretmeyi temel almaktadır. Araştırmada Satı Bey'in arşiv vesikasını yeniden gündeme taşımak ve hem içeriğinin anlaşılmasının hem de muhtevastından hareketle yapılacak olan değerlendirme ve hermenötik çıkarsamaların kavranabilmesi adına belgenin transkripsiyonuna yer verilecektir. Satı Bey burada, öğretmen-öğrenci diyaloglu konuşmalarına sıklıkla yer vermiş olduğundan, metnin daha iyi anlaşılabilmesi ve akışın bozulmaması adına öğretmenin cümleleri "Muallim", öğrencilerin konuşmaları ise "Talebeler" diyalog başlıkları ile verilmiştir. Transkribe edilmiş olan Satı Bey'in makalesinin matbu orijinali eski yazıyla mecmuanın ilk sayı ve cildinde, 37-40 numaralı sayfalar arasında, toplamda 4 sayfadan oluşmaktadır. Aşağıda yer alan transkripsiyon, Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* isimli makalesinin belirli bir kısmını değil bütünü, tamamını kapsamaktadır. Transkripsiyondan sonra Satı Bey'in makalesine dair analiz ve tespitler günümüz eğitim bilimleri yöntemleri ve konunun teşkil ettiği tarih biliminin ilgili metotlarıyla, farklı başlıklar altında irdelenecektir. Satı Bey'in orijinal arşiv vesikası ise eksiksiz bir şekilde bütünüyle ekler kısmında sunulacaktır.

3. Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* Başlıklı Makalesinin Transkribe Metni

“Numara:1

-Ders Numuneleri-

Sene:1

Hikâye Üzerine Ders

Adaletli Bir Padişah

(Muallim): Çocuklar, size bir hikâye anlatmaya geldim. Hepiniz hikâye seversiniz değil mi?

(Talebeler): Evet efendim, hepimiz severiz.

(Muallim): Öyle ise dinleyiniz: Eski zamanlarda büyük bir padişah varmış. Adı “Harun-el Reşid” imiş. Bu padişah gayet büyük bir saray yaptırmış. Duvarları mermerden ve somakiden, kapıları cevizden ve altından, her tarafı süsler ve yıldızlar içinde. Sarayın büyüklüğü ve süsü her bakanın gözlerini kamaştırarak derece imiş. Fakat bu büyük ve güzel sarayın ta karşısında bir küçük ve eski ev varmış. O ev sarayın süsünü kapıyor, güzelliğini kaçırıyor imiş. Harun el-Reşid vezirleri ile beraber düşünmüş, sarayın önündeki bu çirkinliği kaldırmak için o evi satın almaya ve yıkmağa karar vermiş. Evin sahibini çağırması: “Senin evin benim sarayımın güzelliğini kaçırıyor, sana parasını vereyim, o evi bana sat git başka bir yerde kendine bir ev al” demiş.

(Muallim): Siz evin sahibinin yerinde olsanız ne yapardınız?

(Talebeler): Evi satardım, parası ile başka yerde daha güzel bir ev yapardım.

(Muallim): Fakat o, öyle yapmamış. Onun sahibi cevaben demiş ki: “Efendim ben bu evde doğdum, büyüdüm. Anam, atam da orada doğdu, büyüdü. Ben şimdi kimsesiz kaldım. İhtiyarım. Geçmiş günlerimi, geçmişlerimi, hep o ev ile hatırlıyorum. Onun için o evin bince kervan yükü altından bile ziyade değeri vardır. Ben bu ata baba yadigârını kabil değil satamam, mümkün değil bırakmam.” Bu cevabı alınca siz Harun el-Reşid yerinde olsaydınız ne yapardınız?

(Talebeler): Efendim, daha çok para verirdim.

(Muallim): İyi ama evin sahibi kervan yükü altın bile verseniz satmam dememiş mi idi? Daha çok para verilince yine razı olmayacaktı.

(Talebeler): Efendim, evi boyardım. Çirkinliği kalmazdı.

(Muallim): Haydi evi boyadınız, fakat ne olursa olsun büyük bir sarayın karşısındaki küçük bir ev, o sarayın güzelliğini örtmez mi?

(Talebeler): Sarayı başka yerde yapardım efendim.

(Muallim): Fakat saray yapılmış bitmiş idi, tekrar o kadar masraf etmek kolay mı? Siz ne yapardınız?

(Talebeler): Başka yerde bir ev yapardım. Sarayın karşısındaki küçük evin sahibine verirdim.

(Muallim): Fakat o evin büyüklüğüne küçüklüğüne bakmıyordu. Öyle değil mi? O evi dedesinden kalmıştır diye bırakmak istemiyordu. Nedense hiçbirine razı olmuyordu. Onun için tutunabilecek yalnız iki yol var idi: Ya sahibinin gönlüne bakmadan evi yıkmak yahut evi yerinde bırakarak sarayın güzelliğinin kapanmasına katlanmak.

Harun el-Reşid'in vezirleri ev sahibinin dik başlılığına kızdılar. Harun-el Reşid'e dediler ki: “Onun gönlüne bakmayalım, ister razı olsun ister razı olmasın evi yıkalım, sarayın önünü açalım” Fakat Harun el-Reşid bunların fikrini beğenmedi: Hayır dedi, bırakınız o ev yerinde dursun. Dursun ki, yarın ben öldüğüm vakit buradan geçenler saraya bakarak “Harun el-Reşid büyük idi”, eve bakarak da “Harun el-Reşid adil idi” desinler. Bunun üzerine evi bıraktılar. Sahibine de “Haydi git evine rahatına bak” dediler.

(Muallim): Siz Harun el-Reşid'in yaptığını beğendiniz mi?

(Talebeler): Beğendik efendim, ihtiyarın gönlünü kırmadı.

(Muallim): Evi ihtiyardan zor ile almağa hakkı var mı idi?

(Talebeler): Yok idi efendim.

(Muallim): Öyle ya, hiç kimse başkasının malını zor ile alabilir mi?

(Talebeler): Alamaz efendim.

(Muallim): Ya nasıl alabilir?

(Talebeler): Kendisini razı ederek satın alabilir.

(Muallim): Kimsenin malını zor ile almağa padişahların da hakkı yok mudur?

(Talebeler): Vardır Efendim.

(Muallim): Öyle ya, hak yüzünden padişahların başka adamlardan farkı yok, değil mi? O halde Harun el-Reşid evi zor ile alsaydı ne yapmış olurdu?

(Talebeler): Haksızlık yapmış olurdu efendim.

(Muallim): Evet. Demek ki Harun el-Reşid haksızlık yapmak istemedi, ihtiyara hakkını bıraktı. Haksızlık yapmamağa ne derler bilir misiniz?

(Talebeler): ... (suskunluk)

(Muallim): Hani yaşasın hürriyet, yaşasın müsavat diye bağırırlarken bir şey daha söyleniyordu, o neydi?

(Talebeler): Uhuvvet.

(Muallim): Daha başka?

(Talebeler): Adalet efendim.

(Muallim): Aferin. Adaletli kimselere de “Adaletli, âdil” derler. Demek ki Harun el-Reşid nasıl bir padişah idi?

(Talebeler): Adaletli bir padişah idi efendim.

(Muallim): Böyle adaletli padişahları unutuyor muyuz, unutmaları mıyız?

(Talebeler): Hayır efendim unutmayız.

Bir çocuk birden bire atlayarak: “Efendim Sultan Hamid’i de unutmayız. Ama fenalığı için unutmayız...”

(Muallim): Sultan Hamid adaletli mi idi oğlum?

(Talebeler): Hayır efendim o zalim idi. Hem de çok zalim idi.

(Muallim): Acaba Harun el-Reşid yerinde o olsa ne yapardı?

(Talebeler): İhtiyara merhamet etmezdi. Evini zor ile alır yıkardı.

Diğer bir çocuk da atlayarak “Parasını da vermez idi”

Diğer bir çocuk: “İhtiyarı hapse de atardı”

Daha başka bir çocuk: “Hem de öldürtür idi”

(Muallim): Acaba Sultan Hamid böyle fenalıklar yapmış mı idi?

(Talebeler): Bütün çocuklar birden “Çook efendim”

(Muallim): Peki, yaptığı fenalıklar yanına kaldı mı? Bu fenalıklarının cezasını gördü mü?

(Talebeler): Gördü efendim, tahttan indi.

(Muallim): Aferin çocuklarım. Bu hikâyeyi unutmayacaksınız değil mi? Peki bu hikâye ile beraber ne öğrenmiş olacaksınız bakayım?

(Talebeler): Kimse kimsenin malını zor ile alamaz.

(Muallim): Daha başka?

(Talebeler): Bir kimsenin malını zor ile almağa padişahların da hakkı yoktur.

(Muallim): Burada size bir soru soracağım: Acaba hiçbir vakit hiç kimsenin malı zor ile alınıp yıkılmaz mı diyorsunuz?

(Talebeler): Hayır efendim.

(Muallim): Her ne zaman, her kim birinin evini zor ile alır ve yıkarsa haksızlık olur mu diyorsunuz?

(Talebeler): Elbette efendim.

(Muallim): Pekiyi. Şimdi farz ediniz ki şu karşımızdaki yolun kenarındaki evlerden birisi pek eski olsun, bir gün kendi kendine yıkılacak bir hale gelsin o evi yerinde bırakmalı mı?

(Talebeler): Hayır efendim, o zaman sahibi o evi yıkmalı.

(Muallim): Pek güzel, sahibi yıkmam diyorsa?

(Talebeler): Zor ile yıktırmalı.

(Muallim): Ne için? Hakkımız var mı?

(Talebeler): Efendim, eğer yıkılmazsa sonra bir gün geçer içindeki adamları ezer.

(Muallim): Aferin çocuğum, demek ki bir ev birçok insanlara zarar verecek hale gelirse onu yıktırmak haksızlık olur mu?

(Talebeler): Hayır efendim, haksızlık olmaz.

(Muallim): Hani bazen yangın olur, bir ev yanmağa başlar diğer gün yangın öbür evlere geçer o zaman ne yapılır?

(Talebeler): Tulumbacılar gelir, tulumba ile su sıkarak yangını söndürür.

(Muallim): Yangını söndürmek için yalnız su sıkarak kalırlar mı?

Bir çocuk atlayarak: “Efendim bizim evin önünde yapılar ben görüyorum. Kancaları da var. O türlü evlerin duvarlarını da yıkarlar.

(Muallim): Aferin, ne için yıkarlar?

(Talebeler): Yangın öbür evlere geçmesin diye.

(Muallim): Yangın geçen evi yıkmak haksızlık mı?

(Talebeler): Hayır efendim, yangını söndürmek için haksızlık değil.

(Muallim): Evet, bazen olur ki yangın çıkmayan bir evi de yıkmak lazım gelir. Yangın şiddetli olur. Evler birer birer yansa yetişen bulunur. Bakılır ki mesela yangın şu eve gelirse bütün mahalleye geçecek onun için hemen o ev yıkılır. Yanan ev ile mahalle arasında bir meydan açılır böylelikle mahalle kurtarılır. Bu haksızlık mıdır?

(Talebeler): Hayır efendim değildir çünkü o ev yıkılmasa idi tekâmülle o mahalle yanacaktı.

(Muallim): Demek ki bir binanın âleme zararı dokunacaksa onu sahibi razı olmasa bile yıkmak haksızlık olmaz. Fakat kimseye zararı olmayan bir evi zor ile almaya ve yıkmaya kimsenin hatta padişahların bile hakkı olmaz. Öyle değil mi?

(Talebeler): Evet efendim.

(Muallim): Şimdi size bir şeyi daha soracağım. Farz ediniz ki bir mahallede mektep yok. Orada bir mektep açacağız. Yer aradık aradık bulamadık. Bir yer bulduk, sahibinden satın almak istedik. Fakat sahibi onu bize satmaya razı olmadı. O zaman ne yapacağız?

(Talebeler): Başka bir yer arayacağız.

(Muallim): Aradık aradık, mektep olabilecek bir yer bulamadık. O halde önümüzde yalnız iki yol kaldı: ya orasını zor ile satın alıp mektep yapmak yahut mahallede mektep açmaktan vaz geçmek. Acaba bu iki yoldan hangisini tutmak daha iyi olacak?

(Talebeler): Efendim mahalle mektepsiz kalırsa çocuklara yazık, sonra hamal olurlar.

(Muallim): Demek ki: bu halde -yani başka yer bulamayınca naçar kalınacak- sahibi razı olmasa bile orayı –değerini vererek- alacağız, orada bir mektep yapacağız. Haksızlık etmiş olacak mıyız?

(Talebeler): Hayır efendim, mektepsiz olmaz.

(Muallim): Aferin evlatlarım. Mektep kimin için? Bir, iki, üç adam için değil ya... Bütün âlem için, öyle değil mi? Âlemi mektepsiz bırakmaktan ise bir adama biraz zarar vermek elbette daha iyi. Zaten tereke değeri ne kadarsa sahibine verileceği için onun zararı çok olmayacak. Velhâsıl bir mektep için naçar kalınacak bir yeri yahut bir binayı sahibi razı olmasa bile satın almakla hiç de haksızlık yapmamış olacağız.

Dikkat ediyor musunuz evlatlarım, biri sahibinden zor ile bir saray yapmak için (Alıyor ki bu) almak haksızlıktır. Fakat bir mektep yapmak için almak haksızlık değildir. Demek ki çocukların mektepleri padişahların saraylarından bile daha ehemmiyetlidir. Bunu iyi biliniz, hiçbir zaman unutmayınız ve içinde büyümekte olduğunuz, içinde adam olacağınız bu binanın kıymetini buna göre biçiniz.

İmza: SATI" [Ek:1]

4. Satı Bey'in Örnek Ders Anlatımından Hareketle Yansıttığı Eğitim Felsefesi

Eğitimin fonksiyonlarının gerçekleştirilmesinde eğitim metotları önemli bir yer tutmaktadır. Bu yöntemleri, eğitimci başarılı bir şekilde uyguladığı takdirde öğrenci tarafından öğrenilmesini istediği kazanımları daha rahat ve kalıcı bir biçimde verebilir. Zira metot ve yöntemler, mantıklı ve tutarlı bir sonuca erişebilmek için takip edilen yollara denilmektedir (Aytaç, 1972). Buradan hareketle dersinin ilgili ve etkili yöntemlerini kullanan eğitimciler, kazanımlarla öğrencileri buluşturma noktasında daha muvaffak olmaktadır. Eğitimin işlevi toplumda çok önemlidir. Alman filozoflarından Kant, eğitimin önemini vurgularken insanın ancak ve ancak eğitim almak suretiyle insan olarak addedebileceğini savunur (Aytaç, 1972). Eğitimin felsefi temelleri, eğitimde belirlenen hedeflerinin seçilmesinde ve seçilen bu hedeflerin bireyin ve toplumun beklentilerine karşı uygun olmasında önemli rol oynar. Kısacası eğitimin felsefi temelleri, toplumun ihtiyaçlarını ve isteklerini dikkate alarak eğitime dair genel bir çerçeve çizer (Kantarıcı, 2013: 83).

Osmanlı toplumunun klasik döneminden itibaren uygulanan eğitim formunun, öğreteneksenli olmasından ve ezber dayalı bir eğitim anlayışının varlığından ötürü geleneksel eğitim uygulamalarının, esasi anlayışlı eğitim felsefesine uygun düşüğünü söylemek mümkündür. Satı Bey ise bu anlayışa karşı tavrı alan idealist eğitimcilerden birisidir. Öyle ki, esaslı eğitim felsefesi ve bu felsefeyi deruhte eden eğitimcilere göre eğitimin en çok önem taşıyan görevi, toplumun kültürünü ve değerlerini geleceğe taşımaktır. Bu anlayışa göre yeni kuşakların, eski neslin insanlarına benzer hatta onlar gibi davranması esastır (Ektem ve Sünbül, 2011: 163). Satı Bey'in ise buna karşı tavrı aldığını, eğitimde doğrudan eskinin taklit edilmesinin yanlış olacağını altını çizdiği ifade edilmiştir. Satı Bey çerçevesinden bu düalliteye karşı varoluşçu felsefenin perspektifinden duruma bakıldığında, öğrencilerin kendilerini daha rahat ve güvende düşündükleri, fikirlerini ve duygularını,

düşüncelerini özgür bir biçimde ifade edebilecekleri demokratik bir ortamın oluşturulması ihtiyacı doğmaktadır (Ektem ve Sünbül, 2011: 166). Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* isimli makalesinde, muallim ve öğrenci diyaloglarında bunun akisleri görülmektedir. Zira muallim otokratik davranmayarak, öğrencileri Harun el-Reşid konusundan hareketle Sultan Abdülhamid'e mevzuyu getirerek, bir önceki Sultan'a karşı öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeye olanak sağlamıştır. Böylelikle öğrencilerin zihnindeki II. Abdülhamid tasavvuru, Satı Bey'in kalemiyle ülke sathında neşredilecek mecmuanın ilgili kısmına yansıtılmıştır.

Günümüzde eğitim uzmanları tarafından yapılan çalışmalarda ekseriyetle öğretmen adayları nezdinde en çok tercih edilen felsefi akımların başında varoluşçuluk; eğitim felsefelerinin başındaysa ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık gelmektedir (Kumral, 2015: 65). Satı Bey'in bu eğitim felsefeleri açısından öğrencilere karşı daha çok öğrenci merkezli bir eğitim felsefesini kabul ettiğini, örnek ders anlatımındaki ifadeler ve derse, öğrencilere karşı tutumlarından anlaşılabilir. Öyle ki, ilerlemecilik eğitim felsefesi, öğrencinin pasif konumda olduğu ve baskı altına hissettiği geleneksel eğitim metotlarına karşın, karşıt görüşü savunmaktadır. Böylelikle ilerlemecilik, eğitim müessesesinde öğrencilerin aktif rol sahibi olduğu ve her bir bireyin ihtiyacına yönelik özel programların geliştirildiği yaşantı eksenli bir eğitim idealini savunur (Kop, 2004: 274). Kısacası ilerlemecilik, faydayı esas alan pragmatik anlayışı referans alır. Pragmatik anlayışa göre toplumdaki her fert, kendi doğru değer yargılarının kendisi için yararlı olup olmadığına bakar. Buradan hareketle Satı Bey'in telif ettiği makalede öğrenciler, padişahın sarayı için halktan bir kişinin evinin yıkılmasını doğru ve meşru bulmazken, bir mektep inşası için halktan birinin evinin cebren alınmasında hem muallim hem de talebeler çerçevesinden bir problem görülmemektedir. Dolayısıyla Satı Bey'in çalışmasında pragmatik bir anlayıştan genellemeyle, doğrudan öğrencilerin faydasına olacak bir eylem için bina yıktırmak veya boş bir araziye cebren almak problem teşkil etmiyorken, bir sultanın da kendi istekleri doğrultusuna yine aynı pragmatik anlayışla bir evi yıktırması problem olarak görülmektedir. Burada bir çıkar çatışmasının olduğunu söylenebilir. Öyle anlaşılıyor ki, Satı Bey'in telif ettiği bu yazısında pragmatizmi yansıtan bir yaklaşımın olduğu ve buradan hareketle ilerlemecilik eğitim felsefesinin Satı Bey kaleminden dönemin eğitimci kadrosuna telakki edildiğini ifade etmek mümkün gözükmemektedir. Öyle ki, söz konusu makalenin yayımlandığı bu mecmua, dönemin bütün okullarına Maarif Nezaretinin ilgili birimleri tarafından ulaştırılmaktaydı (Ünal ve Birbudak, 2011: 109). Bu da resmi bir ideoloji olarak düşünülmesi bile Satı Bey'in bireysel görüşlerinin devlet eliyle dönemin eğitimci kadrolarına kabul ettirilmek istendiğini ortaya koymaktadır.

Satı Bey'e göre onun bu eserindeki hâkim düşünce, ilerlemecilik eğitim felsefesi görünümündedir. Zira ilerlemecilikte program konusu hayatın içerisinden gelen sorunlara göre şekillenir. Ders içeriği ise, gerekli görülen konulara göre belirlenir (Sönmez, 2008). Satı Bey'in bu çalışmasına göre dersin adının ne olduğu belli değildir. Ancak konusu itibarıyla tarih dersinin bir başlığı olması kuvvetle muhtemeldir. Muallim gerekli gördüğü bir konuyu, tarihi bir örnekten hareketle talebelere aktarmıştır. İlerlemecilik eğitim felsefesinde eğitim ortamı ise demokratik bir ortamdır. Bu ortamda baskı ve şiddet bulunmaz. Özgürlükler hâkimdir (Tuncel, 2004: 227). Öyle ki, Satı Bey'in söz konusu çalışmasında öğreticinin, öğrencilere baskı uygulamadığı, özgür bir ortamın olduğu ve ilerlemecilik felsefesinin ilkelerine uyulduğu gözlemlenmiştir. Ancak şöyle bir nüans vardır ki, sınıftaki tüm öğrenciler muhaliftir. Hiçbir öğrenci II. Abdülhamid'i savunmamaktadır. Herkesin aynı siyasi görüşe sahip olduğu bir ortamda çatışmaların olmaması zaten doğal bir durumdur. Satı Bey'in öğretmenlere rehber olması için hazırladığı bu makalesi, dönemin bir muallimi tarafından aynen uygulanacak olsa, tüm öğrencilerin muhalif olması, imkânsıza yakın bir durum olacağı aşikârdır. Zira söz konusu iki devlet lideri olan Harun el-Reşid, yapmış olduğu uygulamalarla halkı tarafından sevildiği gibi (Bozkurt, 1997: 260) II. Abdülhamid de halk tarafından çoğunlukla sevilen bir görünüme sahiptir. Fakat devlet bürokrasisindeki memurlar ve askerler tarafından kendisine pek hoş bakılmazdı (Hurç, 1997: 34).

Ne var ki, daha II. Abdülhamid hayatta iken böyle bir örnekle şahıs aleyhinde aktarım yapılması tarih biliminin ilkelerince yanlış bir durumdur (Köstüklü, 2004). Aynı zamanda sınıf ortamında hanedan yanlısı bir öğrencinin olması ve karşılıklar vererek çatışmalara ve huzursuzluklara sebep olabileceği gerçeği, Satı Bey'in bu yanlış tutumunun kendisi tarafından demokratik öğretmen tipinden ziyade, ilerlemeciğin bir belirtisi olan demokratik bir ortam konusunun tam anlamıyla anlaşamadığı veya kasıtlı olarak göz ardı edildiğinin bir göstergesidir.

İlerlemeciliği takip eden, daha doğrusu ilerlemecilik eğitim felsefesinin esaslarına uygun şekilde düşünen Satı Bey, söz konusu çalışmasını öğretmenler tarafından öğrencilere rehberlik eden bir anlayışla yazmıştır. Burada öğretmen, öğrenciyi yönlendirir. Eğitimin odağında ise öğrenci vardır (Tuncel, 2004: 235). Buradan hareketle ilerlemecilik eğitim felsefesinin düşünme alanına yakın bir tavır sergilediği görülen Satı Bey'in, demokratik bir öğretmen tipini benimsemiş olduğu söylenebilir. Öyle ki, demokratik bir anlayışa sahip bulunan öğretmenler, öğretmen-öğrenci iletişimine daha fazlaca değer vermektedir ve bu da eğitim felsefeleri bakımından ilerlemecilik felsefesinin içeriğine uygun düştüğü, onun eğitsel tavırları bakımından demokratik öğretmen tipini anımsatan bir görünüme sahip olduğu söylenebilir (Öztürk, 2000: 624).

İlerlemeciliğin bir devamı olan yeniden kurmacılık eğitim felsefesi, 1929'da önce ABD, ardından tüm dünyaya yayılan ekonomik buhranı neticesinde, okul ve eğitim dünyası tandanslı demokratikleşmiş küresel bir toplum inşa etme fikrini benimsedi. Buna yeniden kurmacılık akımı dendi ki, öncüsü olarak bilinen Theodore Brameld'in liderliğinde pragmatik felsefe ve Dewey'in ampirik üslubundan etkilenmiş ve ilerlemecilik eğitim felsefesinin üzerine eklenerek devamı sayılabilecek bir eğitim akımı olarak ortaya çıkmıştır (Arslanoğlu, 2020).

Yeniden kurmacı eğitim felsefesi ideal bir toplum düzenini, sevgi, barış, işbirliği gibi değerlerle birleşmiş olacak şekilde savunur (Sönmez, 2008). Bu bakımdan Satı Bey'in ders örneğinde olduğu gibi öğrencilere yönelttiği soruda, sokakta bağırarak insanların hangi cümleleri terennüm ettiğini sormuştur. Böylelikle Satı Bey öğrencilere soru sorma yöntemiyle bilişsel gelişimlerdeki durumu analiz etmek istemiştir. Bunun yanında çocuklara yönelttiği sorunun içeriğinde "Hürriyet, adalet, uhuvvet, müsavat" ifadelerini kullanmıştır. Bunlar esasında İttihat Terakki Cemiyeti'nin manifesto kelimeleridir. Satı Bey'in bu kelimeleri eğitimle birleştirmek arzusu 1910 yılındaki Theodore Brameld'den 40 sene önce denenmiş ilerici bir eğitim anlayışı olduğu, fakat ulusal çapta kaldığı ve hatta döneminde bile bazı taraflarca kabul görmediğini ifade etmek mümkündür. Yeniden kurmacı felsefi anlayışında yöntem, eleştirel düşünme olarak ifade edilmişti. Bu programda ayrıcalıklı bir kültür veya grubun olmadığı bilinmektedir (Tuncel, 2004: 238). Satı Bey'in ise transkripsiyonda görüldüğü üzere padişah ve halkın bireysel haklar noktasında aynı doğrultuda insanlar olarak gördüğünü, öğrencilere verdiği telkinlerden hareketle söylenebilir. Yeniden kurmacı felsefesinin diğer özellikleri ise ilerlemecilik ile yakın özellikleri barındırdığından dolayı, ikisi de çağdaş eğitim modelleri olarak kabul edilmektedir. Satı Bey'in bu ilmi ve nazari çalışmalarının o zamanın şartlarına göre ilerici bir anlayışla inşası sebebiyle, takdire değer olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

5. Satı Bey'in Örnek Ders Anlatımının Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi

Öncelikle şunu ifade etmemiz gerekir ki Satı Bey bu makalesini yazdığı anda Bloom daha doğmamıştı. Benjamin Bloom, 1956 yılında bilişsel öğrenme alanını kapsayan altı basamaklı bir sınıflandırma çalışması gerçekleştirir ve buna kendi ismini verir (Birgin, 2016: 841). Bu başlık altında yapılmak istenen, Bloom Taksonomisi'nin daha ortaya bile çıkmadığı zamanlarda, Satı Bey'in eğitimdeki modern fikirlerinin hangi düzeyde olduğunu anlamaya çalışmaktır. Başka bir ifadeyle, *Adaletli Bir Padişah* makalesi ekseninde Satı

Bey'in eğitimdeki fikirleri ve uygulamalarının, ondan çok daha sonra gerçekleştirilen Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmede amaç, kendi zamanı içerisinde modern bir eğitimci olarak bilinen Satı Bey'in, bilimsel gelişmelerdeki yeniliklere göre Osmanlı eğitimcileri arasındaki konumunun tekrardan bir ölçümüdür. Diğer bir ifadeyle, bu makalesi ekseninde Satı Bey'in uygulamalarının, Bloom'un taksonomisi adına gerçekleştirilmesi değil, onun uygulamalarının Bloom'un taksonomisiyle ne kadar uygun düştüğünün tespit edilmesidir. Bu başlık altında Satı Bey'in söz konusu makalesinden hareketle, kendisinin esasında ne kadar modern veya klasik düşünce ve uygulamalara sahip olduğu, modern eğitim bilimleri bakımından hangi düzeyde görüldüğü tespit edilmeye çalışılacaktır.

Taksonomi, eğitimdeki bilgi ve olguların bir diğerleri ile bağlantılı olacak şekilde öğrenme kuramı çerçevesinde basitten karmaşığa doğru derecelendirilmiş olarak sınıflandırılması demektir. Taksonominin program geliştirme içerisindeki karşılığı ise söz konusu bireyde meydana gelmesi istenilen kazanımların somuttan soyuta, özelden genele, basitten karmaşığa veya kolaydan zora olacak biçimde bağlantılı ve aşamalı olarak sıralanmasıdır (Bümen, 2006: 4). Satı Bey'in Bloom taksonomisini uygulayışı incelendiğinde, ilk önce sözlü bir anlatım yapıldığı gözlemlenir. Satı Bey'in *Çocuklar, size bir hikâye anlatmağa geldim. Hepiniz hikâye seversiniz değil mi? Öyleyse dinleyiniz...* (Satı, 1910: 37) ifadeleriyle başlayarak derse girizgâh yapması ve hemen ardından ilk iş olarak Harun el-Reşid'in anekdotunu anlatması onun Bloom Taksonomisi'nin ilk basamağı olan "Bilgi" basamağını kullanarak tasnife ve derecelendirmeye uygun davrandığına işaret ettiğini söylememiz mümkün olmaktadır. Satı Bey burada, konuyla alakası ve hiçbir bilgisi olmayan öğrencilere, kurala uygun olarak öncelikle bilgiyi sunmuştur.

Bloom Taksonomisi'nin ikinci basamağı ise kavramdır. Bu basamak ise kişinin, öğrenmiş olduğu bilgi veya verileri açıklayabilme, yorumlayabilme kabiliyet ve becerilerinin kazandırıldığı basamaktır. Bu aşamada muhatap alınan öğrenci, verilmiş olan bilgileri veya materyalleri kendi cümleleriyle özetleyebilir, ifade edebilir, anlamlarını çıkarıp mukayeseli olarak açıklamalar yapabilir (Forehand, 2010). Bu aşamada Satı Bey'in örneklem grubunda seyrek görülmektedir. Genelde muallimin sorduğu sorulara öğrenciler sıklıkla katılmakta *evet efendim* ya da *hayır efendim* şekline kısa kısa cevaplar vermektedirler. Ancak salt böyle olduğunu söylemek de hatalı olur. Bir örnek olarak, Sultan II. Abdülhamid hakkında muallimin sorduğu soruya öğrenciler tek bir ağızdan cevap vermemişlerdir. *Diğer bir çocuk da atlayarak parasını da vermez idi, diğer bir çocuk: İhtiyarı hapse de atardı, daha başka bir çocuk: Hem de öldürtür idi* (Satı, 1910: 38-39) şeklinde, elde ettikleri bilgilerle yorumlama ve çıkarımlar yapmışlardır.

Kavrama basamağının Satı Bey tarafından uygulanışına dair başka bir örnek de muallimin sorduğu: *Şimdi farz ediniz ki, şu karşımızdaki yolun kenarındaki evlerden birisi pek eski olsun, bir gün kendi kendine yıkılacak bir hale gelsin o evi yerinde bırakmalı mı?* (Satı, 1910: 39) sorusuna talebeler mevzuyu anlayarak: *Efendim, eğer yıkılmazsa sonra bir gün geçer içindeki evindeki adamları ezer* (Satı, 1910: 39) cümleleriyle cevap vererek, öğrencilerin problem durumunu kavradıkları gösterilmiştir.

Uygulama basamağına dair tam olarak net bir örnek söylemek mümkün olmasa da yakın bir anlam bulunabilir. Metinde öğretmenin, öğrencileri camdan dışarıya yöneltip, bir evde yangın çıktığını varsayım göstererek ne yapılacağına öğrencilere sorulması ve öğrencilerin tulumbacıları çağırma eğilimi göstermesi, söz konusu mekâna yaklaşılmaması vb. durumlar, bilgiyi hazmetmiş olan öğrencilerin, durumları kavrayarak uygulamaya geçebileceğini gösteren temsili bir örnek olarak düşünülebilir. Fakat tam olarak uygulama basamağını da karşılamaz.

Analiz basamağı; malzeme, bilgi, verileri incelenebilme ve anlaşılabilirliği için bileşenlerine ayırmadır. Bu aşamada kategorize etmek, ilişkilendirmek karşılaştırmak, eleştirmek, karşıtlık kurmak vardır (Forehand,

2010). Bu basamakta, temel eğitimde olan öğrenciler zorlanabilirler. Zira ifade edildiği üzere taksonomi kolaydan zora doğru gitmektedir. Buraya dair tam uygun olmasa da öğrenciler, Sultan Hamid'i eleştirirler ancak Harun el-Reşid'in neden oraya saray yaptırdığını; büyük sarayının görüntüsünü kirleten küçük bir evi niye yıktırmak istediğini, bu istek ve arzu için neden ev sahibi ihtiyar adamı çağırttığını veya sokaklarda neden bazı kimselerin bağırarak sloganlar attıklarını, hocanın bu sokaktaki sloganları neden kendilerine referans verdiğini, Sultan Hamid'in gerçekten hangi eğilimlerde olduğunu, iyi ve kötülüğün gerçekten ne olduğunu analiz edemedikleri ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Bloom'un Taksonomisi esas alınarak durum incelendiğinde, öğrencilerin analiz kabiliyetlerinin olmadığı gözlemlenmektedir. Analiz edemeyen bir bireyin sentezi de olamayacağından ötürü değerlendirmesi de hatalı olacaktır. Çocukların değerlendirmeleri entelektüel yetenekler olarak da bilinen üst düzey düşünme becerilerine kıyasla hatalıdır. Yoksa verilen bilgileri değerlendirme noktasında değildir. Öğrenci zaten verilen bilginin yanlış veya doğru olduğunu anlayamadan değerlendirme yaparsa kesinlikle hatalı bir sonuca ulaşır. Doğruluk ve yanlışlık verilerini öğrenci üst düzey düşünme becerileri ile anlar ve değerlendirir. Bu üst düzey düşünme becerilerinin özellikleri ise eleştirel, yansıtıcı, mantıklı, üst bilişsel ve analitik olmasıdır. Makalede görüldüğü üzere öğrenciler hiçbir halükârda eleştirel düşünmemektedir.

Adaletli Bir Padişah isimli makalesi ekseninde; Satı Bey'in bilgi ve kavrama basamaklarını kullandığını, kısmi olarak uygulama basamağını kullandığını, analiz ve sentez basamaklarını ise hiç kullanmadığını, bilgi ve kavramalardan hareketle öğrencilerin ellerindeki verileri analiz edememelerinden ötürü değerlendirmelerinin ise hatalı ve yanlış olduğu tespit edilmiştir.

6. Satı Bey'in Örnek Ders Anlatımında Tarih Metotlarını Kullanımı

Adaletli Bir Padişah örnek ders anlatım çalışması, dönemin öğrencilerine rehberlik etmesi için Satı Bey'in kaleme aldığı bu eserde ana temayı tarihsel bir hikâye oluşturur. Tarih dersinde esas olarak geçmiş referans alınmaktadır. Bu referans genellikle soyut olduğu için, öğrencilerin dikkatlerini çekmek noktasında öğretmenin üst düzey başarılı olması gerekmektedir. Tarihi olayların öğrencilere ağırlıklı olarak sözel yöntemle şifahi anlatılması, öğretimin hedeflerine ulaşmasındaki zorluğunu gösterir. Öte yandan tarih dersinin amacı ve kazanımlarının öğrenciler ile buluşturulmasında da doğal zorluklar olmaktadır (Ata, 2000: 160). Tüm bunlarla beraber öğretmen, geçmiş ile bugün arasında bağ kurdurabilen bir etken olmalıdır. Burada öğretmenin belli başlı stratejileri uygulaması da elzem olmaktadır. Bu bağlamda Satı Bey'in tarih öğretiminde kullandığı metotlardan en başta geleni olarak, hikâye anlatım metodu veya örnek olay çalışması metodunu kullanmıştır demek mümkün görülmektedir.

Tarih öğretiminin getirdiği zorluklar nedeniyle dersin başından sonuna kadar öğrenci dikkatlerinin öğretmen tarafından konu üzerine muhtelif aktiviteler vasıtasıyla çekilmesi gerekmektedir. Bunun en güzel örneklerinden birisi de tarihsel hikâyeler oluşturmaktadır (Şimşek, 2004: 498). Hikâyeler, ders anlatımında kullanılırken olay bir macera içermelidir. Bununla beraber olayın geçerliliği; uygunluğu, inanılabilirlik, tutarlılık, bütüncülük ve güvenilirliği saptanmalıdır (Safran, 1993: 833). Hikâye anlatılacağı vakit zamanlaması uygun olmalıdır. Yani sınıf ortamı sakin bir durumda bulunmalı, öğrencilerle göz temasına imkân olmalıdır. Öğretmen hikâye anlatacağı sırada öğrencilerin gözü önünde, ortada bulunmalıdır (Ata, 2000: 161-162).

Satı Bey hikâye anlatım metodunu kullanmıştır. Bu yöntemi kullanırken, yöntemin etkililiği hakkında bilgisinin olup olmadığı çağdaş yaklaşımlardan hareketle bulunabilir. Şimşek'e (2004) göre etkili bir tarih anlatım metodunun kullanımı için hikâyede bulunması gerekenler; öğrencilerin ve öğretmenin hazır bulunuşluluk durumları, hikâye anlatılacak ortamın hazır bulunuşluluğu, hikâye anlatımı sonrası

değerlendirme sorularının belirlenmesi, ilgili bazı hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Hikâyenin içeriği için ise; fail, zaman ve mekânın belirlenmesi, ortamın ayrıntılı tasviri, maceraperest bir durumu içermesi, verilmek istenen kazanıma uygun bir hikâye içeriğine sahip olması, hayal gücünü harekete geçirebilmesi, hikâye içeriğinin uzunluk veya kısalığı ya da soyutluğunun anlatılan gruba hitap eder şekilde olması gibi şartları taşımaktadır (Sarıçelik: 2002). Bunun yanında hikâyenin bir nasihat veya vaaz konusu olmaması, eğlendirmek gibi bir amacının bulunmaması, hikâyeyi dinleyen kişileri araştırma yapmaya sevk etmesi, gereksiz ayrıntılara yer vermemesi, hikâye karakterinin uydurmaca olmaması, ahlak dışı tiplerini idealize etmemesi istenmektedir (Şimşek, 2004: 506-507).

Satı Bey perspektifinden olaya bakıldığı zaman bazı modern istekleri karşıladığı, bazılarını da karşılamadığı görülmektedir. Satı Bey tarih anlatım metodunu kullanırken faili belirtmiştir. Harun el-Reşid bu tarihsel hikâyede ana karakterdir. Ancak başka tarihi kişiler verilmemiştir. Olayın geçtiği mekân ve zaman da ifade edilmemiştir. Olay ayrıntılı bir şekilde aktarılmamıştır. Fakat iptidai mekteplere devam eden küçük yaş talebe grubu için belki de konudan soğutucu bir durum arz edebileceğinden dolayı Satı Bey'in bunları es geçmiş olduğu söylenebilir. Eğitim uygulamaları adına sınıf içerisinde öğrencileri motive etmek için eğitimciler farklı teknikler kullanmaktadır (Akbaba, 2006: 349). Bunlar olumlu geri bildirim; şaka ve tebessüm, düzenli bir ortam, farklı materyaller, grup çalışmaları, öğrenciyi cesaretlendirmek ya da övmek, ödül vermek, ilgi çekici etkinlikler uygulamak, merak uyandırıcı soru sormak gibi pek çok teknikler öğrenciyi motive etmek için öğretmen tarafından kullanılmaktadırlar (Atay, 2004: 104). Satı Bey'in burada öğrencilerin motivasyonlarını düşürmemek ve derse ilgilerini azaltmamak için, onlara basit ve rahat bir eğitim-öğretim uygulaması gerçekleştirmekte olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmen tarafından öğrencilerin ihtiyaçlarının fark edilip karşılanması, öğrenenlerin derse olan ilgisinin devam etmesini sağlamada etkili bir yöntem olarak bilinmektedir (Boydak Özcan, 2007: 73).

Satı Bey hazır bulunuşluk durumunu kısmen uygulamıştır denebilir. Zira Satı Bey hemen tarihi hikâyeye girmemiş, öğrencilere: *Size hikâye anlatmaya geldim. Hepiniz hikâye seversiniz değil mi?* (Satı, 1910: 37) diyerek soru sorması, öğrencilerin hazır bulunuşluk durumlarını ölçmeye yarayan bir girizgâh metodu olarak düşünülebilir. Öte yandan bu yaklaşım, öğretmen tarafından öğrenciyi güdülemek içeriğini de barındırmaktadır. Güdüleme, daha genel bir ifade ile eğitsel anlamda bir ya da birden çok öğrenciyi, belirli bir amaca yönelik devamlı olacak şekilde ilgisini harekete geçirmek için öğretmen tarafından yapılan çabaların toplamı olarak ifade edilir (Ergül, 2005: 69). Burada Satı Bey'in, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ölçtüğü gibi öğrencileri derse motive ettiği, dikkat ve ilgilerini topladığı da söylenebilir. Öte yandan Satı Bey'in bu anlatımla öğrencilere kazandırmak istediği davranış biçimi, örnek ders anlatımındaki ifadelerden ve yönlendirmelerden de anlaşılacağı üzere adalet olgusudur. Ne var ki Satı Bey, önce adil davranan bir padişah örneği sunmuş; ardından adaletsiz olduğunu düşündüğü bir padişah örneği vermiş, sonrasında ise yangının bir evde çıkması neticesinde ne yapılması gerektiği, mektep inşası için ne yapılması lazım olduğuna dair adalet olgusunu içeren durumlara örneklerle dikkat çekmeye çalıştığı anlaşılmıştır.

Satı Bey'in anlattığı hikâyede macera içerikli bir durum ve aynı zamanda eğlendirir bir içerik de bulunmamaktadır. Burada Satı Bey'in yalnızca bir tarihi olay vesilesiyle, yaşanmış bir gerçeklikten hareketle, talebelere adalet olgusunu kazandırmaya çalıştığı kanısına varmak mümkündür. Ne var ki Satı Bey'in anlattığı tarihsel hikâyede, öğrencileri gayriahlaki durumlara özendirerek bir olgu da yer almamaktadır. Burada Satı Bey'in öğretici bir üsluptan hareketle, böyle bir uğraş içerisine girdiği çıktısı savunulabilir. Satı Bey görüldüğü üzere hikâye anlatmıştır. Fakat bu hikâyesi ile sınıf yönetimi ekseninde, öğrencilere araştırma yapmayı teşvik eden bir öğretmen tipinden ziyade, hikâye vasıtasıyla öğretmenin, talebeyi istediği kanaate ulaştırabileceği bir araç vazifesi olarak gördüğü anlaşılmıştır.

Satı Bey'in tarihsel olayları kullanma durumu, öğrenciyi aktif etmek adına bir girişim izlenimi vermektedir. Tarihsel hikâye yöntemi, örnek olay çalışması metoduyla ilişkilidir. Nitekim örnek olay çalışmaları, öğrencileri pasif bir durumdan çıkarıp aktif ve derse katılımı yüksek bir vaziyete getirmeyi amaçlar. Örnek olay çalışması yöntemi öğrencilerde düşünme, mukayese ve muhakeme melekelerinin gelişimi için kullanılan bir yöntemdir (Köstüklü, 2021). *Adaletli Bir Padişah* örnek ders anlatımının transkribe edilmiş metninde de görüleceği gibi, öğretmen ve öğrenciler sürekli etkileşim halindedirler. Öğrencilerin aktif olarak derse katılımları ise Satı Bey'in eğitimdeki modern anlayışlarından birisi olarak karşılanmalıdır (Korkmaz, 2016: 153).

Bu bilgilerden hareketle Satı Bey'in kullandığını söylememiz mümkün olabilecek bir diğer yöntem ise soru sorma metodudur. Tarih derslerinin daha verimli olması için öğretmen tarafından kullanılan bu metod, öğrencileri derse dâhil ederek aktif öğrenmeyi teşvik eder. İyi bir öğretim, soru sormayı gerektirir (Sarıçelik, 2002: 18). Soru sorma metodunda öğretmen çeşitli amaçlarla soru yöneltebilir. Bunlar; dersi tekrar etme, özetleme, öğrencinin derse ilgisini çekme, öğrencinin dersi ne kadar anlayıp kavrayabildiğini ölçme, kendi cümleleri ile konuyu anlatabilme, öğretmenin öğrencilerin düşüncelerini merak etme gibi amaçlar taşıyabilir (Köstüklü, 2021). Soru sorma yöntemi tarih öğretmeni tarafından uygulanacağı zaman hedefler belirlenmiş olmalıdır. Bu hedefler, kazanımlarda ifade edilmiş olmalı, öğrencilere belirlenmiş ve istendik davranışları kazandırabilme eğilimine sahip bulunmalıdır (Sarıçelik, 2002: 10).

Soru sorma yöntemi yalnızca bilgi almak için değil, öğrencinin bilişsel süreçlerini hızlandırmak için de kullanılabilir. Soru sorma yöntemini kullanırken bu yöntemin kendine has olan ilkelerini tarih öğretimi için en elverişli şekilde kullanmak gerekmektedir. Mesela soru kişiye değil, genele yöneltilmeli, soruların cevapları hep aynı öğrenciden beklenmemelidir. Öğrencilere soru yöneltilirken ad veya soyadı ile hitap edilmeli, derse ilgisiz olan öğrencilerin de azami olarak dersi katılımlarını arttırmak adına sorular şahsen de yöneltilmemelidir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1994). Aynı zamanda öğrenci cevap vermede isteksizlik gösterirse ısrar etmemeli, sorunun cevabı başka bir öğrenciden beklenilmelidir. Öğrencilerden birinin verdiği cevap tüm sınıf tarafından duyulmalı, öğrencilerin cesaretini arttırmaya çalışılmalıdır. Öğrencilere soru yöneltildikten ve cevap geldikten sonra öğrenci yanlış veya hatalı cevap verirse gücendirilmemeli, öğrencilerin öğretmene soru sormaları veya sorulara cevap vermeleri için öğretmen, öğrencileri cesaretlendirici bir rol üstlenmelidir (Büyükkaragöz & Çivi, 1994).

Satı Bey ekseninde soru sorma yönteminin kullanımına bakıldığında büyük oranda benzerlik görülmektedir. Satı Bey'in makalesinden hareketle talebeye sorulan soruların şahsi değil genel olduğuna dair bir çıkarım yapılabilir. Öyle anlaşılıyor ki, Satı Bey soru yönelttiğinde özel isimler kullanmak yerine genelden cevap bekleme eğiliminde olmuştur. *Burada size bir sual soracağım: Acaba hiçbir vakit hiç kimsenin malı zor ile alınıp yıkılmaz mı diyorsunuz?* (Satı, 1910: 39) Başka bir yerde: *Şimdi size bir şeyi daha soracağım. Farz ediniz ki bir mahallede mektep yok orada bir mektep açacağız... O zaman ne yapacağız?* (Satı, 1910: 40) ya da *Siz Harun el-Reşid'in yaptığını beğendiniz mi?* (Satı, 1910: 37) soruları, örnek olarak verilebilir.

Satı Bey'in sorularda yanlış ve hatalı cevap veren, öte yandan istendik cevapları vermeyen öğrencilere karşı tutumunun da pozitif olduğunu söylemek mümkündür.

Muallim: Hani yaşasın hürriyet, yaşasın müsavat diye bağıruurlarken bir şey daha söyleniyordu, o neydi?

Talebeler: Uhuvvet

Muallim: Daha başka?

Talebeler: Adalet efendim.

Muallim: Aferin oğlum. Haksızlık yapmamağa, hakkı tanımağa, herkese hakkını vermeğe adalet derler (Satı, 1910: 39).

Satı Bey tüm bunları yaparken gayet tabii olarak düz anlatım metodunu da kullanmıştır. Düz anlatım metodu öğreticiden öğrenciye doğru olan, geleneksel bir eğitim metodudur (Arıcı, 2006) . Özellikle tarih branşının öğretmenleri, bunu sıklıkla kullanmak durumunda kalırlar. Bu metodu diğer metotlarla etkileşimli kullanmamak, dersi sıkıcı ve işlevsiz kılmaktadır. Düz anlatım metodunu salt halde kullanmak öğrenci dikkatlerinin dağılmasına, bilgilerin öğrenilememesine, dersi sevmeme durumunun oluşmasına sebep olmaktadır (Gür & Seyhan, 2016). Düz anlatım metodu kullanılacağı zaman bu yöntemin başarılı olması için temel etkenler şu şekilde verilebilir:

- 1-Öğretmenin öğrencilerin dikkatlerini çekerek derse başlaması,
- 2-Öğretmenin anlatacağı ya da etkileşim kuracağı konuya hâkim olması,
- 3-Öğretmenin konu ile alakalı terim, kavram veya kelimeleri izah etmesi,
- 4-Düz anlatım uygulanırken öğrencilerin not tutabilmesine imkân tanıyacak şeklide anlatılması,
- 5-Jest, mimik, ses ve diksiyonun etkili kullanılması. (Sarıçelik, 2002: 6-7).

Bu maddeler bağlamında Satı Bey'in öğrencilerin dikkatini çekerek derse başladığı görülmektedir. Satı Bey gözünden muallim ders anlatırken bilge ve entelektüel bir konumdadır. Zira muallim kendinden emin bir şekilde ders anlatmakta, öğrencilerden kendinden emin olarak cevap beklemektedir. “Aferin” ifadesiyle olumlu pekiştireç kullanarak öğrencileri motive etmektedir.

Satı Bey genel olarak düz anlatım metodu; örnek olay çalışması, tarihsel hikâye, soru sorma yöntemlerini kullanmıştır. Kullandığı tespit edilmeyen diğer üç yöntem ise; benzetişim-simülasyon, grup çalışması ve alan gezidir. Belki itfaiyelerin gelmesi, öğrencilerin sahadaki vatandaşlık rolü üzerine değerlendirmeleri birliktelik ile yangınların önüne geçilmesi, mektep inşası için ortak bir kararın talebeler tarafından savunulması grup çalışmasına ve benzetişim/simülasyon metotlarına kısmi örnek verilebilir. Ancak net bir yargıda bulunmak güçtür.

7. Satı Bey'in Örnek Ders Anlatımında Sınıf İçi Demokratik Tutumun Analizi

John Dewey'e göre tarih dersinin temel maksatları; öğrenciye sosyal ve içtimai hayatın değerini kavratmak, toplumsal kalkınmada rol paylaşımlarının önemi ve fertlerin bu umumi durumun içindeki rollerini göstermektir (Baymur, 1964). Bu bağlamda tarih hayatın içerisinde doğrudan önemli bir yer tutmaktadır. Tarihi öğretimini gerçekleştirecek olan ise öğretmendir. Öğretmen yetiştiren mekanizma içerisinde yer alan eğitimcilerin, öğretmen adaylarını demokratik bir eğilime yönlendirmemesi çok zor bir olgudur. Öyle ki, eğitimcilerin ortaya koyduğu demokratik davranışlar, siyasi ifade ve telakkileri, mevcut öğrencilerin öğretmenden duydukları ve anladıkları tutumları benimseyip içselleştirmesini sağlayacaktır. Fakat günümüz araştırmalarında bu konuda varılan sonuçlar, eğitimin yürütücü organı olan eğitim fakültesi öğretmen adaylarının, mevcut öğretim elemanlarını pek de demokratik bulmadıklarını, öğretim elemanlarının siyasi eğilimlerini gizleyemediklerini ortaya koymaktadır (Kaya vd. 2012: 47; Samancı ve Yıldırım, 2015: 123; Yüksel, 2004: 196). Dolayısıyla Satı Bey'in eserini yazdığı vakit olan Sultan Mehmed Reşad (1909-1918) döneminde, henüz demokratik bir ortamdan söz edilemezse de demokratikleşme çabalarının olduğu bilinmektedir. Zira yönetim şekli meşrutî monarşidir. Kısacası, hanedan üyelerinin yanında işleri eden kısmi demokratik katılımı olan bir meclis işleri müzakere etmektedir.

Satı Bey'in böyle bir ortamda Dârülmüâllimîn müdürlüğü yaptığını bilmekteyiz (Buzpınar, 2009: 176). Dolayısıyla günümüz çağdaş araştırmalarında, yönetimde tam bir demokratik siyasi bütünlük olmasına rağmen eğitimi, öğretmenlerden daha profesyonel icra etmesi beklenen öğretmen eğitimcilerinin belirli bir kısmının tam olarak demokratik bir anlayışa sahip olmadığını görülmektedir (Kaya vd. 2012: 47; Samancı ve Yıldırım, 2015: 123; Yüksel, 2004: 196). Nitekim bundan yaklaşık 120 sene öncesinin demokratik tutumlarının istedik ölçülere oturmaması gayet tabii bir durumdur. Satı Bey için de bu istedik ölçüdeki demokratik tutum olgusunun yerleşmediği söylenebilir. Başka bir ifadeyle Satı Bey'in siyasi bağlamda sınıf ortamında demokrasi ilkelerinin özelliklerini taşıyan bir anlayışa sahip olmadığını söylemek mümkündür.

Çağdaş araştırmalara göre demokratik tutumların öğrencilere kazandırılabilmesi adına yapılacak ilk iş, öncelikle öğretmen yetiştirecek kimselerin, ardından öğretmen adaylarının çağdaş ve modern bir demokrasi eğitimi almalarıdır (Ektem ve Sünbül, 2011: 165). Ne var ki öğrenciler, tutum ve davranışlar noktasında büyük ölçüde öğretmenlerini referans alarak birçok kazanımları ve davranışları öğrenmektedir. Öğretmen adaylarına eğitim veren öğretim elemanlarının sınıf içinde demokratik havada bir ortam oluşturmaları, öğrencilerin karar verme sürecindeki kişisel yargı tercihlerine imkân sağlamaları noktasında demokrasi eğitimi almalarının faydalı olacağı düşünülmektedir (Samancı ve Yıldırım, 2015). Bugünün araştırmalarında bile henüz sağlam bir temele oturmamış olan sınıf ortamında demokrasi yönetimi hususunun, Satı Bey'in çalışmasında da mevcut olduğu görülmektedir. Satı Bey'den örneklerle ifade etmek gerekirse öncelikle Satı Bey'in hangi siyasi fikre sahip olduğunu bilmek gerekecektir.

Satı Bey'in göreve gelmesi 1909 yılında Maarif Nazırı olan Nail Bey'in ataması ile olmuştur (Türk, 2010: 135). Nail Bey İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olarak, cemiyetin üst sıralarında yer tutan bir isimdir. Dolayısı ile meşrutiyetin ilanı ile kurulan yeni kabinede göreve başladığı bilinmektedir (Erkek, 2013: 388). Satı Bey de sıkı bir Abdülhamid aleyhtarıdır ve bu bağlamda meşrutiyetin ilan edilmesi, Abdülhamid rejiminin sona ermesine dair o zamanlarda memuriyette bulunduğu şehir olan Manastır'da konuşmalar yapmakta, yaptığı bu konuşmalarının ise daha büyük kitlelere ulaşması adına *Neyyir-i Hakikât* isimindeki bir mecmuada yayınlamaktaydı (Buzpınar, 2009: 177). Onun İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkezi konumunda olan Manastır'da (Metin, 2021: 15) bulunması ve özellikle burada fikirleri münasebetiyle siyasi çevrelerce itibar görmesi, Satı Bey'in siyasi duruşunu gösteren unsurlardan biri olarak değerlendirilebilir. Maarif Nazırı olan Nail Bey'in kendisi ile aynı görüşe sahip ve meşrutiyet yanlısı, Abdülhamid aleyhtarı bir eğitimci olan Satı Bey'i göreve getirmesi, kendi içgüdüsüne göre gayet olağan bir durumdur. Bu başlıktaki söz konusu tespitler ise cemiyetin politikalarının doğruluğu veya yanlışlığı üzerine değil, doğrudan doğruya Satı Bey'in mesleki demokrasi anlayışı ve demokratik tutumu üzerine olacaktır.

Konuya dönülecek olursa, Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* isimli eserinin demokratik endişe ile kaleme alındığı çalışmadaki analizler neticesinde tespit edilmiştir. Bu kanıyı destekler ifadeler ise Erkek'in (2013) meşrutiyet dönemi Maarif Nazırları üzerine yaptığı çalışmadan hareketle olmuştur:

Meşrutiyet'in ikinci kez ilanından sonra bu hareketi başlatanların önünde çok ciddi bir takım problemler duruyordu. Bu problemlerden bir tanesi ve belki de en önemlisi Cemiyet'in toplumsal bir destekten yoksun olmasıydı. Daha açık bir ifade ile Cemiyet askeri/bürokratik bir yapılanma olduğundan inkılâbı daim kılacak halk desteğine ihtiyaç duymaktaydı. Kendilerini destekleyecek, anayasal sistemi benimseyen bir toplum oluşturma arzusu cemiyetin öncelikli hedefleri arasındaydı. Çünkü inkılâp yapılmasına yapılmıştı ama onu devamlı kılacak güce; sivil desteğe ihtiyaçları vardı. Bu dönüşümü/değişimi gerçekleştirebilecek en güçlü organ hiç kuşkusuz ki eğitimdi. Bu amaçlarında eğitimin ne denli önemli olduğunun farkına varan çekirdek kadro, teşkilat yapısından, müfredata, binalardan ders materyallerine kadar pek çok alanda düzenlemelere girişmişlerdir (Erkek, 2013: 386).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere ve *Adaletli Bir Padişah* makalesinin içeriğinden hareketle demokratik kaygıların temele alındığı bir gerçekçi bir durumdur. Öyle ki, Satı Bey'in çocuklara yönelttiği “Hani yaşasın hürriyet, yaşasın müsavat diye bağırırlarken bir şey daha söyleniyordu, o neydi?” (Satı, 1910: 39) ifadeleri ile konu anlaşılmalıdır. Görülmektedir ki; Satı Bey kendi siyasi düşüncelerini buluşturduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin propagandasını sınıf ortamında gerçekleştirmektedir. Ne var ki, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin dört temel kaidesi ve siyasi iddia malzemeleri; hürriyet, adalet, uhuvvet ve müsavat idi (Metin, 2021: 11). Ayrıca şuna dikkat edilmesi gerekir ki, bu cemiyetin gerçekleştirdiği birtakım çabalar neticesinde ele geçirdiği hükûmet yönetiminin en temel sıkıntısı toplum nezdinde bir karşılığının olmamasıdır (Erkek, 2013). Abdülhamid aleyhtarı olanlar, aktarıldığı üzere çoğunlukla askeri bürokrasiden veya memuriyetten gelmekteydi. Devletin nicelik olarak çoğunluğunu oluşturan Müslüman halk ise örfî ananeye uygun olarak Abdülhamid'i sevmekte, gayrimüslim tebaa ise bürokrasiye karşı nötr kalarak II. Abdülhamid'in ülkesine karşı yaptığı hizmetlerden memnun olmaktaydı (Saydam, 2019: 25).

Her siyasi teşekkülün kendi programları bulunmaktadır. Görüldüğü üzere İttihat ve Terakki Cemiyeti ise kendi programı doğrultusunda hareket etmek girişiminde olmuştur. Bu programlar eğitimden kültüre, siyasi yazından basın alanına kadar farklılaşmaktadır. Bu bağlamda programlar, eğitim uygulamalarıyla da bağdaştırılmaktadır. Öyle ki, eğitimin pek çok işlevi bulunmaktadır. Bunlardan biri ise siyasi işlevdir (Ballı ve Kartal, 2020: 37). Yeni hükûmetler siyasi sürdürülebilirliklerini uzun soluklu kılabilmek adına eğitim politikalarında programlar üzerinde kendi faydalarına olacak şekilde düzenlemeler gerçekleştirirler. Bu düzenlemeler, eğitim programlarının içerisinde yer alan ve hükûmetin resmî ideoloji yoluyla istedik şeyleri empoze etmek adına kodlanmış olduğu belirli düşüncelerdir (Ballı ve Kartal, 2020: 38).

Muallim: Hani yaşasın hürriyet, yaşasın müsavat diye bağırırlarken bir şey daha söyleniyordu, o neydi?

Talebeler: Uhuvvet

Muallim: Daha başka?

Talebeler: Adalet efendim.

Muallim: Aferin oğlum. Haksızlık yapmamağa, hakkı tanımağa, herkese hakkını vermeğe adalet derler (Satı, 1910: 39).

Görüldüğü üzere Satı Bey, İttihat ve Terakki Cemiyetinin motto ifadelerini kullanarak *Adaletli Bir Padişah* başlıklı örnek ders anlatım makalesinde açık olarak cemiyetin propagandasını yapmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki Satı Bey, eğitimin siyasi işlevini gerçekleştirilmesi bakımından hükûmete ortam hazırlamaktadır. Ortamın hazırlanması ise halk tarafından pozitif bir karşılık bulunması ve toplumun bir şekilde yeni hükûmete ısınması böylece vatandaşlar nezdinde bir meşruiyet oluşturulması anlamına gelmekteydi (Erkek, 2013). Dönemin halkı genel olarak devrik Sultan'ı sevme eğilimindeydi (Hurç, 1997: 34). Dolayısıyla Erkek'in (2013) ifadelerinden hareketle hükûmet, birtakım karalama kampanyaları düzenleyerek eski Sultan'a karşı sevgiyi azaltmalı, yeni hükûmet fırkası olan İttihat ve Terakkiye halk nezdinde itibar ve meşruiyet kazandırmalıydı. Bunun da eğitimcinin ödevi olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim eğitimin siyasi işlevini uygulamak eğitime aittir (Ballı ve Kartal, 2020: 38). Satı Bey'in de temel eğitimden başlayarak ilkökul çağındaki çocuklara açık ve örtük programlarla siyasi propagandada bulunduğu kanısına varılabilir. Bunu destekler başka bir ifade ise:

Muallim: Böyle adaletli padişahları unutuyor muyuz, unutmali miyiz?

Talebeler: Hayır efendim unutmayız.

Bir çocuk birdenbire atlayarak: Efendim Sultan Hamid'i de unutmayız. Ama fenalığı için unutmayız...

Muallim: Sultan Hamid adaletli mi idi oğlum?

Talebeler: Hayır efendim o zalim idi. Hem de çok zalim idi. (Satı, 1910: 39).

Tüm bunlara karşın Sultan Abdülhamid döneminin en iyi çıktıklarından biri, yine eğitimidir (Kodaman, 1991). Sultan'ın en iyi politikalarından birini bu sefer onun, yalnızca tahttan inmesinden bir sene sonra doğrudan aleyhine kullanmak ahlaki bir durum değildir. Öte yandan tarih biliminin ilkelerine de aykırıdır (Köstüklü, 2021). Nitekim 1903 tarihli bir iptidai mektebi ahlak ders kitabında “Bu mektepler hep onun sayesinde yapıldı, onun sayesinde içerisinde okumaktayız” ibaresi geçmektedir (Eren, 2024: 267). Satı Bey'in böyle bir siyasi endişe ile makalesini kaleme alması, özellikle de *Tedrisat Mecmuasının* ilk sayısında bu konuyu gündeme getirmesi dikkat çekicidir. En son aktarılan pasajın devamında Satı Bey, öğrenci-öğretmen diyalogları içerisinde konuyu Sultan Abdülhamid'e getirerek öğrencilerin görüşünü sorar. Öğrenciler makalenin normal seyrine göre hep bir ağızdan, tek tip cevap verirken bu esnada ardı ardına öğretmenden söz almayarak hemen atlarlar ve Abdülhamid aleyhinde cevap verdikleri görülür.

Muallim: Acaba Harun el-Reşid yerinde o olsa ne yapardı?

Talebeler: İhtiyara merhamet etmezdi. Evini zor ile alır yıkardı

Diğer bir çocuk da atlayarak: Parasını da vermez idi

Diğer bir çocuk: İhtiyarı hapse de atardı

Daha başka bir çocuk: Hem de öldürtür idi

Muallim: Acaba Sultan Hamid böyle fenalıklar yapmış mı idi?

Bütün çocuklar birden: Çook efendim (Satı, 1910: 39).

Örnekten de anlaşılacağı üzere Satı Bey'in burada siyasi görüşü kendini belli etmektedir (Metin, 2021: 15) Görülüyor ki Satı Bey, Balkanlar'da lehine faaliyetlerde bulunmuş olduğu siyasi kuruluş olan İttihat ve Terakki Cemiyetinin (Zengin, 2010: 49) toplum nezdinde meşru bir zemine oturması ve taraftar toplayabilmesi adına eğitsel ideolojik çalışmalar yapmaktadır. Zira Satı Bey, makalesi ekseninde öğrencilerin bireysel olarak düşüncelerini yansıtmamıştır. Tam çeviri metinden de görüldüğü üzere, genel olarak talebeler tarafından hep tek bir ağızdan aynı cevaplar verilmiştir. Yukarıdaki pasajda farklı bir durumun olması, elbette ki okuyucu kitlesinin dikkatini bu noktaya yoğunlaştırmakla doğrudan alakalı olsa gerektir. Öyle ki, herhangi bir sınıfta, özellikle de halk arasında sevilen bir Sultan'ın aleyhinde bir iki çocuk konuşsa da bütün hepsinin kötülemeyi kabul etmesi veya bir sınıfın hepsinin basit bir konuda bile aynı siyasi görüşü savunması imkânsızdır. Satı Bey'in burada açık olarak Abdülhamid aleyhtarlığı yanında İttihat ve Terakki propagandası yapmaya çalıştığı, araştırmadaki çıkarsamalar sonucunda anlaşılmalıdır. Böylelikle Satı Bey'in tarih eğitiminde objektiflikten uzak olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim dersin çıktısı başlıktan da anlaşılacağı üzere adalet olgusudur. Ancak Satı Bey'in rehberliği ile çocuklar adaletin ne olduğunu, nasıl olacağını öğrendikleri gibi, Sultan Hamid'i de yine onun kaleminden ve çocukların ağzından adaletsiz, zalim ve gaddar biri olarak tanımlamaktadır.

Tarih öğretimi, diğer alanlardan vicdanen ayrılmaktadır. Tarih, günümüzde toplumların hafızası olarak da tanımlanmaktadır. Bir fert için hafıza ne ise, makro düzeyde konular ele alındığı zaman fertlerin oluşturduğu millet için de hafıza, yani tarih aynı önemi taşır (Köstüklü, 2004). Dolayısıyla tarihi bir gerçeklikten uzaklaşmak, ahlaki ve etik bir durum olmadığı gibi olaylar ve kişilerin çarpıtılması da iftiraya sebep olmaktadır (Köstüklü, 2021). Buradaki amaç Abdülhamid savunuculuğundan ziyade, olayların ve durumların tarihi gerçekliğe uygun düşecek tarzda anlatılması ve aktarılmasıdır. Satı Bey Harun el-Reşid'in tarihi bir olayı tüm gerçekliği ile anlatmak gayretinde olup öğrencileri bir kanaate vardırıırken, Abdülhamid hakkında benzer bir olay varsa bunu anlatmayıp, kendi tahayyüllerine göre *o ihtiyarı şöyle yapardı, böyle yapardı* ifadeleriyle öğrenciler perspektifinden nitelemesi, tarih biliminin ilkelerine aykırıdır (Ertaş, 2019). Ancak eğitimin siyasi işlevine ise gayet açık bir örnektir (Ballı ve Kartal, 2020: 37). Görüldüğü üzere muallim, öğrencilere hissettirmeden resmî ideolojiyi öğrencilere benimsetmektedir.

Satı Bey'in tutumunda diğer bir husus ise etnik kökenden kaynaklanan bir milliyetçilik duygusu olabilir. Satı Bey bilindiği üzere Halep eşrafından bir aileye mensuptur yani Arap'tır (Başar, 2003). Başlarda Osmanlıcılık fikir akımını benimsese de 1919'un Nisan ayındaki Matbuat Kongresindeki ifadelerinde İstanbul'dan ayrılmayı düşündüğünü söyler. Ona göre Osmanlı Devleti'nin çatısı altında iyi yetişen Arapların, gelişen ve değişen dünyanın yeni şartlarına göre en önemli vazifesinin, kendi bilgi ve birikimlerini Arap topraklarında kurulacak yeni yönetimlerin hizmetine sunmaktır. Hakikaten de bu görüşü ile ölünceye kadar Mısır, Suriye, Lübnan, Irak topraklarında eğitime dair faaliyetlerde bulunmuştur (Buzpınar, 2009: 178). Satı Bey'in, makaledeki iki lider ayrımını net olarak 1919'dan sonra benimsediğini söylemek mümkün görülebilir. Ancak, Arap milliyetçiliğinden kaynaklandığı düşünülen bu karşılaştırma fikrinin ise, Satı Bey'in birkaç yıl önceki bilinçaltındaki fikirlerinin gerçekleşmesi ve Arap milliyetçiliği olgusunun erkenden bir tezahürü olduğu düşünülebilir. Ne var ki Harun el-Reşid Arap, Abdülhamid ise Türk ırkına mensup liderlerdir. Satı Bey zamanla Osmanlıcılık akımından Arap milliyetçiliği akımına kapılmıştır (Zengin, 2010). Bu durum ise elbette bir anda olacak bir olay değildir. Kümülatif özelliklerle, zamana bağlı olarak ortaya çıkabileceği olgusu daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Öyle anlaşılıyor ki, Satı Bey'in kendi ırkından bir lideri yüceltmesi, bilinçaltındaki milliyetçilik olgusunun o zamandan itibaren şekillenmeye başlamasıyla böyle bir olayın gerçekleştiği ihtimaller dahilinde söylenebilir.

Satı Bey'in hatalı demokratik tutumuna dair başka bir önemli nokta ise II. Abdülhamid henüz hayatta iken, dersin konusuna örnek olarak sunulması ve şahıs aleyhinde değerlendirme ve aktarımların yapılmasıdır. Bu ise tarih biliminin ilkelerince yanlış bir durum olduğu gibi (Köstüklü, 2021) sınıf ortamında Sultan yanlısı bir öğrencinin olması ve karşılıklar vererek çatışmalara sebep olabileceği bir gerçekliktir. Bu gerçekliğin Satı Bey tarafından ihmal edildiği ve bu yanlış tutumunun kendisi tarafından demokratik bir ortam konusunun ve demokratik tutum normunun tam anlamıyla anlaşılacağı ya da kasıtlı biçimde göz ardı edildiğinin göstergesidir. Başka bir ifadeyle, Satı Bey'in bu davranışlarıyla eğitimin siyasi işlevini gerçekleştirebilmek adına, eğitimin sosyal ve ahlaki işlevlerini arka planda tuttuğunun bir göstergesidir.

8. Sonuç

Satı Bey üretkenliği ile sivrilmiş bir eğitimcidir. Onun kendi elinden 1910 yılında kaleme aldığı *Adaletli Bir Padişah* (Satı, 1910) makalesinden hareketle, Satı Bey'in yansıttığı eğitim felsefeleri açısından günümüzde sıklıkla kullanılan ve devletlerin eğitim programlarında yer alan, yenilikçi bir eğitim metodunu arzulayan modern eğitim biliminin yöntemlerini kullandığı anlaşılmıştır. Özellikle Satı Bey'in öğrenci merkezli bir yaklaşımı olduğunu ifade etmemiz gerekir (Başar, 2003). O, soru sorma yöntemi ile bazı eğitimcilere göre, öğrencideki doğuştan gelen bilgilerin ya da çevreden öğrenilen izlerin birleştiği bir metodu takip etmiş, öğrencinin bilinçdışı süreçleriyle şekillenen bilgilerinin, bilinç farkındalığı ile ortaya çıkarılması amacını güttüğü anlaşılmıştır. Daha basit bir ifade ile Satı Bey geleneksel eğitim düşünceleri ile modern eğitim yaklaşımlarını sentezlemeye çabalayarak, öğrencilerin zihinlerindeki bilgilerini dışa aktarma gayretlerine rehberlik etmeye çalışmıştır. Bu noktada ise en çok soru sorma metodunu uyguladığı görülmektedir.

Öğrenme süreçleri, öğrenci zihninin düşünme yetisine hazır bulunduğu anlarda ve özellikle kendisine sorulan sorulara cevap aramaya çalıştığı durumlarda daha kalıcı olmaktadır. Bu durum bir anlam ya da konu üzerine zihin yorma işlemi veya düşünme eylemi, dış faktörler tarafından bir sorunun yöneltildiği andan itibaren öğrenci düşüncesinde şekillenmektedir (Aktaş, 2017: 102). Görüldüğü üzere öğrencinin bilişsel işlemler üzerindeki zihinsel meşguliyet ve çabaları, öğrenmeyi kuvvetle arttıran bir yaklaşım olmaktadır. Bu bağlamda Satı Bey, öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha çok rehberlik edebilmek adına onlara ders boyu sorular

yöneltilmektedir. Bu soru sorma eylemi genel olarak bilindiği gibi klasik öğretim metotlarına karşı üretilen yöntemlerden biridir. Satı bey geleneksel düşüncelerden modern fikirlere bir köprü oluşturarak, öğrencileri öğrenme-öğretme süreçlerine daha çok aktif kılmayı amaçlamakta, bunu da soru sorma metodu ile başarmaktadır.

Satı Bey'in bugünün soru sorma, aktif öğrenci katılımı, güdüleme, ilerlemecilik eğitim felsefesi gibi ifade edilen modern yaklaşımlar ile eğitim formuna yön verme çabalarının günümüz eğitim stratejileri ile ne ölçüde benzeştiği ortadadır. Dolayısıyla bir Osmanlı eğitimcisi olan Satı Bey'in, Osmanlı eğitiminde olumlu yönde önemli değişiklikler yapmak istediği ve buna neşriyat imkânları ile ulaşmayı arzuladığı, öğrencilerin bilişsel süreçlerini desteklediği, geleneksel ile modern sentezleme çabası olduğu anlaşılmaktadır. Fakat Satı Bey'in, öğrencileri üst düzey düşünme becerileri olan analitik, eleştirel ve mantıksal düşünmeye öğrencileri yönlendirmediği görülmektedir. Bu üst düzey düşünme becerilerinin genel özellikleri ise eleştirel, yansıtıcı, mantıklı, üst bilişsel ve analitik olmasıdır (Tuncer, 2013). Tam transkribe metni verilen makalede görüldüğü üzere öğrenciler analiz ve sentez gerçekleştirememektedir. Ne var ki öğrenciler, Sultan Hamid'i eleştirirler ancak Harun el-Reşid'in neden oraya saray yaptırmak istediğini; büyük sarayının görüntüsünü kirleteceği düşünülen küçük bir evi niye yıktırmak istediğini, bu istek ve arzu için neden ev sahibi ihtiyar adamı çağırttığını düşünmez ya da bir soru yöneltmezler. Diğer yandan hikâyede ihtiyarın sultandan gelecek olan maddi yardımı istememesine rağmen öğrencilerin daha çok para teklif etmekle işi çözebileceklerini söylemeleri gibi örnekler çoğaltılabilir. Bu tür örneklerle Satı Bey'in makalesindeki talebelerin analiz edemediği ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle Satı Bey'in analiz yaptırmadığı söylenebilir. Öte yandan öğrenciler sokaklarda neden bazı kimselerin bağırarak birtakım sloganlar attıklarını, hocanın bu sokaktaki sloganları neden kendilerine referans verdiğini, Sultan Hamid'in gerçekten hangi eğilimlerde olduğunu, iyi ve kötülüğün gerçekte ne olduğunu analiz edemedikleri ortaya çıkmaktadır.

Satı Bey, görüldüğü üzere dönemi için modern yaklaşım tavırları sergilemiştir. Ancak onun, bugünün ideal bir öğretmen görünümünü temsil ettiğini söylemek güçtür. Öyle ki, daha sonraları ortaya çıkan Bloom'un kuramına göre makalesinin incelenmesi başlığında, varılmış olan analiz ve sentez yaptırmadığı bulgularından hareketle ifade etmek mümkün olmaktadır. Öte yandan otokratik öğretmen tipini yansıtmadığını söylenebilir. Otokratik öğretmen profiline sahip olan eğitim uygulayıcıları genellikle öğrencilere soru yöneltmeyi yeğlemez, dersi tek düze bir biçimde olarak öğreten eksenleri işlerler. Ancak Satı Bey'in dersi tek düze bir şekilde işlemediği, öğrencilerin düşüncelerine değer verdiği, onlara sorular sorarak etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirdiği ve bu özellikleri taşıdığı için demokratik bir öğretmen profiline sahip olduğu ifade edilebilir. Nitekim demokratik bir anlayışa sahip bulunan öğretmenler, öğretmen-öğrenci iletişimine daha fazlaca değer vermektedir ve bu da eğitim felsefeleri bakımından ilerlemecilik felsefesinin içeriğine uygun düşmesi bakımından ifade edilebilir (Öztürk, 2000: 624). Öyle ki demokratik öğretmen profiline sahip olanlar, ders içinde öğrencilerinin derse katılımına ciddi şekilde önem verir, öğrencinin motivasyonu sağlamak için çaba sarf eder. Böylelikle sınıf içi etkileşimi etkin ve aktif kullanan demokratik öğretmenler demokratik bir mesleki profile sahiptirler (Öztürk, 2000: 638).

Satı Bey bir Osmanlı eğitimcisi olarak, Osmanlı Devleti'nin eğitim yenileşmelerine öncülük etmiş ve bu bağlamda Osmanlı'nın bilinen ilk modern eğitim bilimleri kitabı olan Fenn-i Terbiyesini telif etmiştir (Gündüz, 2012). Söz konusu belgeden hareketle Satı Bey'in tarih öğretim metodunda ana kaynak olarak düz anlatım metodunu, soru sorma metodunu, tarihsel hikâye ve örnek olay çalışması yöntemlerini kullandığı tespit edilmiştir. Öğrencilere bazı şeyleri hayal ettirip varsayımlarla yaptırmaya çalışması ise benzetişim yani simülasyon ya da grup çalışması usullerini çağırırsa da tam olarak net bir kanıya varılamaz. Öyle anlaşılıyor ki, Satı Bey aşırı ve tamamen çağından ilerici bir durumda değildir. Ancak bulunduğu ortamdan da farklı ve

yenilikçi bir düşünceye de sahiptir (Başar, 2003). Satı Bey, makaleden de görüldüğü üzere öğretim metotlarında modern yöntemler lehine radikal bir değişikliğe gitmemiştir. Her ne kadar modern yöntemleri kullanmaya ve kullandırmaya gayret etse de klasik yöntemlerden vazgeçemediği, çalışmanın içerisinde verilen bulgulardan hareketle söylenebilir. Ancak bunu da olağan karşılamalıdır.

Satı Bey II. Meşrutiyet dönemi eğitimcilerinden olmakla beraber (Çil, 2004) İttihat ve Terakki yanlısı bir siyasi görüşü benimsemiştir (Zengin, 2010). Dolayısıyla kendi siyasi fikirlerini, mesleği açısından profesyonel olarak yönetemediğini ve kendi fikirlerinin sınıf ortamına da temas ettiğini söylemek mümkündür. Zira söz konusu mecmuanın ilk sayısında telif etmiş olduğu bu makalede, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin manifesto sözleri olan hürriyet; adalet, müsavat ve uhuvvet (Metin, 2021: 11) ifadelerini öğrencilere kavratmaya çalışmış, buna halk nezdinde bir itibar, karşılık ve meşruiyet oluşturmaya çalışmıştır. Eğitimin siyasi işlevini, yeni çıkardıkları mecmuanın ilk sayısında kullanması dikkat çekici bir durum olarak göze çarpmaktadır.

Öğrenme-öğretme mekânları fiziki anlamda bir arsa üzerinden çok, toplumsal değerler üzerine inşa edilir. Ancak toplumu oluşturan bireylerin “değer” kavramına yükledikleri anlam, konum ve güçlerine göre farklılaşmaktadır (Yavuz, 2021: 52). Eğitim yöneticileri okul ve programlar bağlamında tartışmalar gerçekleştirerek, bunları reel eğitim politikaları haline getirir. Bu politikalar ise yönetim teşkilatı tarafından toplumsal eğitim uygulamalarına bir yansıma olarak ortaya çıkar. Ancak yönetim eğitilmeden, eğitimin yönetilmesi güç bir durumdur (Yavuz, 2021: 58). Bu bağlamda eğitim yöneticileri tarafından, toplumsal normlara aykırı eğitim program ve politikaları inşa edilmemesi beklenir. Satı Bey'e dair araştırmalar, onu nüfuzlu bir eğitim yöneticisi konumunda görmektedir (Başar, 2003). Çalışmada ortaya koyulan bulgulardan hareketle, Satı Bey'in esasında o kadar nüfuzlu olmadığı görülmektedir. Ne var ki Satı Bey, bundan çok kısa bir müddet sonra dönemin Maarif Nazırı ile görüş ayrılığına düşerek, işini kaybedecektir (Çil, 2004).

Satı Bey'in yanlısı olduğu ve onu göreve getiren cemiyetin açık olarak propagandasını, sınıf ortamında gerçekleştirmek istediği ve dönemin eğitim camiasına hitap eden mecmuada bunu önceleyerek, siyasi kaygı ve endişelerle eserini kaleme aldığını, Satı Bey'in bir yönetim şekli olan demokrasi bağlamındaki demokratik tutumlarının incelenmiş olduğu başlıkta erişilen bulgulardan hareketle söyleyebiliriz. Nitekim o, İttihat ve Terakki hükûmetinin sloganik ifadelerini öğrenciye bir kazanım olarak sunmaya çalışarak, öğrenme ortamında açıkça cemiyetin propagandasını gerçekleştirmektedir. Bununla beraber onun bu çalışmasında, bir önceki hükûmet aleyhine olacak şekilde karşı tarafı töhmet altında bıraktığı görülmektedir. Satı Bey'in bu tutumunun ise eğitimin siyasi boyutunun bir gerekliliği olarak düşünülebilir (Ballı ve Kartal, 2020). Ne var ki Satı Bey'in ilmi çerçeveden uzaklaşp siyasi emeller peşinde koşmuştur (Zengin, 2010). Onun bu karmaşık düşünceleri, eğitimci kimliğinin statüsünü düşüren bir durum olarak zikredilmektedir. Satı Bey'in devrik Sultan II. Abdülhamid'in hayatta olduğu halde aleyhinde, çocuklar nezdinde gerçekmiş gibi beyanatlarda bulunduğu ve tarih öğretim ilkelerine ters hareket ettiği çalışmada ortaya çıkan bulgulardan hareketle anlaşılmıştır (Köstüklü, 2021). Diğer yandan mekteplere rehberlik düşüncesiyle hazırlanan söz konusu makalesinden hareketle söylenebildiği gibi, çalışma içerisinde ilgili başlık altında birebir alıntılarla da gösterilerek konuya açıklık getirilmiştir.

Satı Bey'den daha sonraları ortaya çıkarılmış olan Bloom Taksonomisi açısından, Satı Bey'in bu makalesi çerçevesinde düşünce ve uygulamaları incelendiğinde Bloom'un taksonomide, bilgi ve kavrama basamakları olarak ifade ettiği aşamaları tam anlamıyla karşıladığı görülmüştür. Satı Bey, bilgi ve kavrama aşamalarını aktif olarak kullanmasına karşın, uygulamayı basamağına denk gelen süreçleri kısmi olarak uygulamıştır. Öte yandan Satı Bey makale çerçevesinde öğrencilere analiz ve sentez yaptırmayıp, onların değerlendirmelerinin de analiz ve sentezin eksikliğinden dolayı hatalı çıkarsamaların olduğu gözlemlenmiştir. Hata konusuna tekrar

vurgu yapmak gerekirse; çocukların değerlendirmelerinin, entelektüel yetenekler olarak da bilinen, üst düzey düşünme becerilerine kıyasla hatalı olduğu söylenebilir. Anlaşılan göre öğrenciler, mevcut verilen bilginin yanlış veya doğru olduğunu anlayamadan değerlendirme yapmaktadırlar. Böyle bir değerlendirmede kesinlikle hatalı bir sonuca ulaşılır. Ne var ki değerlendirme, analiz ve sentez basamaklarının mahsulü olmaktadır. Öğrenciler, ancak doğruluk ve yanlışlık verilerini, üst düzey düşünme becerileri ile anlar ve değerlendirir. Bu üst düzey düşünme becerilerinin özellikleri ise eleştirel, yansıtıcı, mantıklı, üst bilişsel ve analitik olmasıdır (Tuncer, 2013). Satı Bey'in makalesinin tam transkripsiyonu ve verilen pasajlardan da görüldüğü üzere, Satı Bey'in dünyasında öğrenciler hiçbir halükârda eleştirel düşünmemektedir. Dolayısıyla Satı Bey'in eğitim felsefeleri bakımından modern öğretim yöntemlerini kullandığı gibi, Osmanlı Devleti'nde uzun zaman boyunca takip edilen klasik yöntemleri unutamadığı ve bunları eğitimi dönüştürmek adına hazırladığı makalesine de aksettirdiği anlaşılmıştır.

Son söz olarak, Satı Bey her ne kadar eğitim bilimlerinde modern görülen yaklaşımlarla eserler verse de bahsettiği modern eğitim stratejileri gerçekleştirme noktasında eksik kaldığı görülmektedir. Satı Bey'in, kendi modern eğitim düşüncelerini, yine kendi eğiticiliği açısından tam olarak uygulayamadığı göze çarpmaktadır. Satı Bey'in *Adaletli Bir Padişah* makalesi Bloom'un taksonomi çerçevesinde incelenmiş, günümüz eğitim felsefeleri inançları bakımından onun hangilerine yatkın olduğu saptanmaya çalışılmış, sınıf içi etkileşimlerinin demokrasi ilkeleri bağlamında, demokratik tutumu araştırılmıştır. Hazırladığı makale tarihin bir konusu bulunması ve daha önce hiçbir araştırmacı tarafından fark edilmemiş olması dolayısıyla tarih eğitimi perspektifinden *Adaletli Bir Padişah* çalışması özelinde hangi yöntemleri kullandığı analiz edilmiştir. Her müstakil başlık altında konular ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

Satı Bey, modern eğitim bilimleri uygulamaları perspektifinden ilerici düşüncelerle yazmış olduğu eserleriyle eğitim camiasında hakikaten iyi bir noktaya ulaşmıştır. Bu modern fikirleri ise onu, dönemindeki klasik eğitimcilerden ayırtıran bir konuma taşımıştır. Buradan hareketle farklı başlıklar neticesinde ortaya çıkan bulgulara göre, Satı Bey'in kendi arzuladığı ve yine kendi uyguladığı eğitsel davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle öyle görülüyor ki, Satı Bey modern eğitim düşüncelerini telif etme/yazma anlamında iyi bir konumda bulunmasına karşın, modern fikirleri uygulayabilme noktasında aynı yüksek konumda bulunmadığı anlaşılmıştır.

Kaynakça

- Aksoy, İ. (2008). II. Meşrutiyet Politikası ve Satı Bey. *Gazi Türkiyat*, 1(3), 67-81.
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde Motivasyon. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 343-361.
- Aktaş, E. (2017). Öğretmen Adaylarının Farklı Metin Türlerine Yönelik Soru Sorma Becerilerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 12(25), 99-118. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12274>
- Arıcı, A. F. (2006). Türkçe Öğretiminde Kullanılan Strateji-Yöntem ve Teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 299-308.
- Ata, B. (2000). Tarih Öğretiminde Bir Araç Olarak Tarihi Romanlar. *Türk Yurdu Dergisi*, (153), 158-165.
- Atay, D. (2004). İngilizce Öğretmenlerinin Motivasyon Stratejileri. *HAYEF Journal of Education*, 1(1), 99-108.

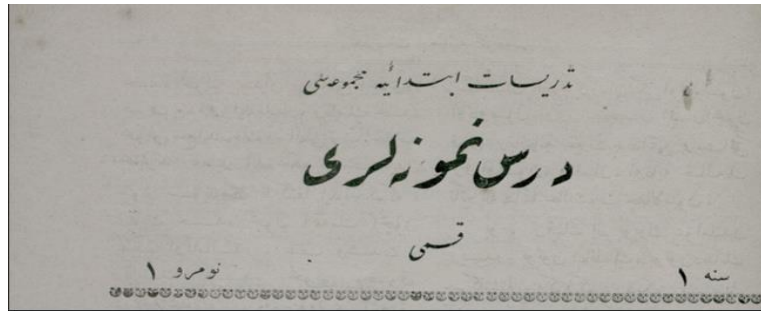
- Aytaç, K. (1972). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Ankara: AÜ DTCF Yayınları.
- Ballı, F. E., ve Kartal, S. (2020). Eğitimin Siyasi İşlevi; Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 36-49.
- Başar, H. (2003). Sâtı Bey ve Eğitimle İlgili Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 47-67. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/302610> adresinden alındı.
- Başar, H. (2001). *Satı Bey'in Eğitim ile İlgili Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baymur, F. (1964). *Tarih Öğretimi*. Ankara: Recep Ulusoglu Basımevi.
- Baytal, Y. (2000). Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 11(11), 23-32.
- Birgin, O. (2016). Bloom Taksonomisi. E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat içinde, *Matematik Eğitiminde Teoriler* (s. 839-860). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Boydak Özan, M. (2007). Öğrenmede Motivasyon ve Stres. (Ed.) Z. Cafoğlu içinde, *Sınıf Yönetimi: Yeni Gelişmeler Doğrultusunda* (s. 65-80). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Bozkurt, N. (1997). Hârûnürreşîd Maddesi. *İslam Ansiklopedisi* (s. 258-261). İçinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Buzpınar, Ş. T. (2009). Satı el-Husrî Maddesi. *İslam Ansiklopedisi* (36/176-178). İstanbul: TDV.
- Bümen, N. T. (2006). Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 31(142), 3-14.
- Büyükkaragöz, S., ve Çivi, C. (1994). *Genel Öğretim Metotları*. Konya: Atlas Kitabevi Yayınları.
- Çil, F. (2004). *Satı Bey'in Hayatı, Eserleri ve Türk Eğitimine Katkıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Deniz, A. (2022). Kutsal Metinlerde Hermenötik Yaklaşım ile Te'vil Olgusu. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28, 5-28. Doi: <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1054904>
- Duman, Z. (2022). *Satı Bey'in "Layihalarım" Adlı Eseri ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ebu Zeyd, N. H., & Coşkun, M. (2014). Hermenötik ve Metin Yorumu. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 46, 237-266. doi:DOI 10.15370/muifd.07141
- Ektem, I. S., ve Sünbül, A. M. (2011). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 159-168.
- Satı. (1910) Şiir ve Musikinın Talim ve Terbiyede Ehemmiyeti. *Tedrisât-ı İbtidâiye Mecmuası* 1(1), 3-19.
- Satı. (1910) Adaletli Bir Padişah. *Tedrisât-ı İbtidâiye Mecmuası* 1(1), 37-40.
- Satı. (1911). Ezbercilik. *Tedrisât-ı İbtidâiye Mecmuası* 1(12), 213-217.
- Erbil, F. (2021). *Tedrisat Mecmuası'nda Yer Alan Makalelerin Dönemin Eğitim Anlayışı Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Eren, M. A. (2024). II. Abdülhamid Dönemi İptidai Mekteplerinde Okutulan 1903 Tarihli Ahlak Risalesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 10(22), 257-285. <https://doi.org/10.59304/ijhe.1525858>
- Ergül, H. F. (2005). Motivasyon ve Motivasyon Teknikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 67-79.
- Erkek, M. S. (2013). II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırları. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2), 385-416.
- Ertaş, M. Y. (2019). *Tarih Bilimi ve Metodolojisi*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Freankel, J. R., Wallen, N. E., ve Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. New York: Connect Learn Succeed.
- Forehard, M. (2010). *Bloom's Taxonomy (E-book)*. http://epltt.coe.u ga.edu/index.php?title=Bloom%27s_Taxonomy adresinden alındı.
- Gündüz, M. (2012). *Mustafa Satı Bey ve Eğitim Bilimi (Fenn-i Terbiye, Cilt 1-2) Türkiye'de İlk Modern Eğitim Bilimi Kitabı*. Antalya: Otorite Yayınları.
- Gür, H. & Seyhan, G. (2016). İlköğretim 7. sınıf matematik öğretiminde aktif öğrenmenin öğrenci başarısı üzerine etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 17-27.
- Hurç, R. (1997). II. Abdülhamid Döneminde Devlet Halk Münasebetleri. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 15-37.
- Kantarıcı, Z. (2013). Sokrates ve Eğitim Felsefesi. *Mavi Atlas Dergisi 1*, 78-90.
- Karagöz, M. (1995). Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri ve Batı Medeniyetine Giriş Gayretleri (1700-1839). *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6(6), 173-194.
- Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet Öncesi Dönem Eğitim ve Öğretim Programları ile İlgili Görüş ve Öneriler. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 651-676.
- Kaya, H. İ., Taşdan, M., KOP, Y., & Metin, M. (2012). Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Demokratik Davranışlarına İlişkin Algıları (Kars ili Örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 39-49.
- Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kop, Y. (2004). Progressivizm ve Progressivizme Eleştirel Bir Yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi 10*, 270-288.
- Korkmaz, Ş. (2016). Mustafa Satı Bey ve Tarih Öğretimi Üzerine Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 152-163.
- Köstüklü, N. (2004). İlk ve Orta Öğretimde Tarih Öğretimi: Problemler ve Öneriler. *Erdem Dergisi*, 14(41), 1-28.
- Köstüklü, N. (2021). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Kömür, E. (2013). Satı Bey Tarih Eğitiminin Temel Esasları. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 2(2), 212-227.
- Kumral, O. (2015). Öğretmen Adaylarının Eğitim Felsefeleri: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği. *HAYEF Journal of Education*, 12(2), 59-68.
- Metin, A. (2021). *Her Yönüyle İttihat ve Terakki C.1*. İstanbul: DS Yayınları.

- Özbay, Ç. (2015). Mustafa Satı Bey ve Biyoloji Tarihindeki Yeri. *Dört Öge Dergisi*, 4(8), 89-110.
- Özkan, S. (2011). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Yayınları.
- Öztürk, B. (2000). Sınıf İçi Etkileşim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* 25(25), 621-640.
- Polat, M., & Arabacı, İ. (2015). Emrullah Efendi ve Satı Bey'den Günümüze: Eğitimde Yenileşme Sorunsalı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 35-43.
- Safran, M. (1993). Tarih Öğretiminin Eğitsel Amaçları. *Bellekten Dergisi*, 57(220), 827-842.
- Samancı, O., & Yıldırım, G. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarına Göre Öğretim Elemanlarının Demokratik ve Demokratik Olmayan Tutum ve Davranışları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 115-128.
- Sarıçelik, K. (2002). *Tarih Öğretiminde Menkıbe ve Olağanüstü Olayların Yeri ve Kullanımı (1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'na kadar)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saydam, A. (2019). Osmanlı Harbiyesi'nde Siyasi Muhalefet (II. Abdülhamid Dönemi). *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 1-35.
- Sönmez, V. (2008). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, M. V. (2018). *Satı Bey'in Terbiye Mecmuasının Eğitimsel Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 495-509.
- Tuncel, G. (2004). Öğretmenlerin Kendi Eğitim Felsefelerini İnşa Etmeleri Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (10), 223-242.
- Tuncer, M. (2013). Öğretmen Adaylarının Üst Biliş Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 44-54.
- Türk, İ. C. (2010). II. Meşrutiyet Dönemi Eğitimcisi Satı Bey ve Tarih Öğretimi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(6), 133-148.
- Türk, İ. C. (2009). II. Meşrutiyet Eğitimcisi Satı Bey ve Coğrafya Öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16(40), 423-438.
- Ünal, U., ve Birbudak, T. S. (2011). Tedrisat-ı İptidaiyye Mecmuası. *Türk Yurdu Dergisi*, 646(285), 105-109.
- Ünal, U., & Birbudak, T. S. (2010). *Mustafa Satı Bey ve Eğitime Dair Layihaları*. Ankara: Murat Kitabevi Yayınları.
- Yavuz, M. (2021). İnsan ve Anlam Temelinde Adil, Kapsayıcı ve Bütüncül Eğitim Politikalarının Kavramsal İnşası. *İnsan ve İnsan*, 8(27), 51-62. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.825214>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, S. (2004). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Bilgisi Derslerine Yönelik Direnç Davranışları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 171-200.

Zengin, E. (2010). *The Political and Social Thoughts of Satı Bey: Exploring the İdeology of an Ottoman Patriot (Satı Bey'in Siyasi ve Toplumsal Fikirleri: Bir Osmanlı Vatanseverinin Fikriyatının İncelenmesi)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

EKLER
EK-1

۳۷ درس نمونه‌ای

حکایه روزنه درس

عدالتی برپادشاه

چو جوهر ، سزه برحکایه آتلاقمه کتدم .
هیچر حکایه سورسکر دگلی ؟ ..
— اوت ، اقدم ، هینمز سورز .
— اوبله ایسه دیکلیکر :

اسکی زمانلرده بو یوک برپادشاه
«هارون الرشیده» امش .
بو پادشاه غایت بو یوک بر سرای یابد برمش .
دیواری مرمردن و سوسوما کندن ،
قابولری جوژدن و آلتوندن ؛ هر طرفی
سوسلر ، و یالدریزل ایچنده .. سرایک
بو یوککی وسوسی هر باقنک کوزلری
قاماشدیزه حق دجهده امش . فقط بو -
بو یوک و کوزل سرایک تا قارشینده
بر کوجوک و اسکی او وار امش - او او
سرایک سوسی قاپیور ، کوزلکنی قاجیر یور
امش . هارون الرشید وزیرلری ایله برابر
دوشوش ، سرایک او کنده کی بوچیر -
کینلکی قالدیرمی ایچون اوی ساتون انغه
ویقمعه قرار ویرمش . اؤک صاحبی
چاگیرمش : « سنک اؤک ، شم سرایک
کوزلکنی قاجیر یور ؛ سکا یازهنی ویرهیم ،
اوی یکا سات ، کیت باشقه برده کندیکه
بر او آل و دیش .
سز اؤک صاحبک برنده اولسه یدیکر نه
یابدیرک ؟ .. »
— اوی ساتاردم ، یارهسی ایله باشقه
برده دها کوزل بر او یاپاردم .
— فقط او ، اوبله یاماش :

اؤک صاحبی جواباً دیشک : « اقدم ،
بن بو اوده طوغندم ، بو بودم ؛ آمم آتامده
اوراده طوغندی بو بودی ، بن شیمدی
کیمسه سز قالدیم ، اختیارم ، کیمش
کونلری ، کیمشتری ، هب او اوبله
خاطر لیوم ؛ اؤک ایچون اؤک خجه کروان
بوکی آلتوندن بیله زیاده دکری واردر -
بن بو آنا بابا یادکاری قابل دکل صاتم ،
تمکن دکل بر اقام .. »

بو جوانی آنجه ، سز هارون الرشیدک
برنده اولسه یدیکر نه یابدیرک ؟ ..
— اقدم . دها جوق یاره ویرردم -
— ای اما ، اؤک صاحبی کروان بوکی
آلتون بیله ویرسه کز صاتم دیمه شیمی ایدی ؟
دها جوق یاره ویرینجه دینه راضی اوبله جقدی ..
سز نه یابدیرک ؟ .. ؟
— اقدم ، اوی یاپاردم ، چیرکنلی
قالاردی .
— هایدی اوی یابدیرک ، فقط نه اولورسه
اولسون بو یوک بر سرایک قارشینده کی کوجوک
بر او ، او سرایک کوزلکنی اورتیزی ؟ ..
سز نه یابدیرک ؟ .. ؟
— سرایک باشقه برده یاپاردم ، اقدم .
— فقط سرایک یاماش یتمش ایدی ،
اوکا اوقدر مصرف کینش ایدی . تکرار
اوقدر مصرف ایتک قولایمی ؟ ..
سز نه
یابدیرک ؟ .. ؟
— باشقه برده بر او یاپاردم ، سرایک
قارشینده کی کوجوک اؤک صاحبه ویرردم .
— فقط او ، اؤک بو یوککجه کوجوککجه
یاقیوردی . اوبله دگلی ؟ او اوی دده مندن

۳۸ تدریس استادیّه مجموعه سی

قاشدر دبه بر اقی ایسه یوردی . نه دینه
هیچ برنه راضی اولیوردی . اؤک ایچون
طولتله بیله جک یا کز اسکی یول وار ایدی :
یاسا سیک کولنه یاقادن اوی یتیمق ؛ یا خود
اوی برنده بر اوقدر سرایک کوزلکنک قاپانسه
قالانقی .

هارون الرشیدک وزیرلری اوصاحبک
دیک باشلیغنه قیزدیلر ؛ هارون الرشیده
دیدیلرکه : اؤک کولک . باقیم ؛ ایست
راضی اولسون ایست راضی اولسون ،
اوی سیقلم ، سرایک اوکی آچیم ..
فقط هارون الرشید بونلرک فکرنی
بکمه دی : « خار ، دیدی ، بر اقیکر ؛
او او برنده طورسون .. طورسون که ،
یازن بن اولدیکم وقت بورادن کینلر ،
سرایه باقورده « هارون الرشید بو یوک
ایدی ؛ ، اوه باقورده « هارون الرشید
عادل ایدی ؛ « دیسونلر .. »

بوک اوژنه اوی بر اقی یار ، صاحبه ده
« هایدی کیت ، اؤکه راحته کماق .. دیدیلر .
سز هارون الرشیدک بو یاره یعنی بکندیکری ؟ .. ؟
— بکندم ، اقدم ، اختیارک کولکی
قیرمادی .
— اوی اختیاردن زور ایله آلمه حق
واردی ایدی ؟
— بو ایدی اقدم .
— اوبله یا هیچ کیمسه باشقه سنک مانلی
زور ایله آلبیلیری ؟
— آلاماز ، اقدم .
— یا ناملر آلبیلیر ؟
— کندی راضی ایدرک ، ساتون آلبیلیر -
— کیمسه سنک مانلی زور ایله آلمه ،
پادشاهلرکده حق یوقیدر ؟ .. ؟

— یوقدر ، اقدم .
— اوبله یا ، حق یوزدن پادشاهلرک
باشقه آدملردن فرق یوق ، دگلی ؟ ..
— احواله
هارون الرشید اوی زور ایله آلمه ایدی نه یاماش
اولوردی ؟
— حقزاق یاماش اولوردی اقدم .
— اوت ؛ دیک که هارون الرشید حقزاق
یایی ایسه ممدی ، اختیاره حق براندی ..
— حقزاق یامانمه نه دیرلر بیلمیسکر ؟ .. ؟
— هانی یاشاسون حریت ، یاشاسون
ساوات دبه باغیر یارکن برشی ده اوسوله نیوردی
اوتیدی ؟
— اخوت ،
— دها باشقه ؟ .. ؟
— عدالت ، اقدم .
— آخیر اوقلم . حقزاق یامانمه ،
حق طایفه ، هرکسه حق ویرمکه « عدالت »
دیرلر . حقزاق یامان ، هرکسه حق ویرن
کیمسه لرده « عدالتی عادل ویرلر . دیک که :
هارون الرشید نامل بر پادشاه ایدی ؟ .. ؟
— عدالتی بر پادشاه ایدی ، اقدم .
— بو یله عدالتی پادشاهلری اوتونویریز ؟
— اوتونمایریز ؟
— خار ، اقدم ، اوتونماز .
بر جوجوق ، بر دینه آیلهرق : اقدم ،
سلطان حیددی اوتونمیز .. اما قانلی ایچون
اوتونمیز ..
— سلطان حید ، عدالتی ایدی ، اوغلم ؟
— خار اقدم ، او ظالم ایدی ، هرده
جوق ظالم ایدی ؟ .. ؟
— مجباً هارون الرشیدک برنده ار
اوله ایدی نه یاپاردی ؟
— اختیاره صرحت ایتزدی ، اوی زور
ایله آلب یقاردی .
— دیکر بر جوجوق ده آیلهرق — یاره سنی ده
ویرمزی ایدی .

دردس تونه ئۆزى ۳۹

دېكر بر جوجوق : — اختيارى -بىئەدە
 آتاردى .
 دها باشقە روجوق — مردە اولدورتور
 ايدى .
 عىبا سلطان جەد بوبلە فائىللىز يائىشى
 ايدى ؟
 بوتون چوجوقلر بردن : — چوق .
 ائندم .
 بىكى ، ياپىنى فائىللىز يائىشە قالدېمى ؟
 فائىللىزنىك جزاسى كورمىدى ؟
 كوردى ائندم . نئىندىن ايندى .
 آفرىن چوجوقلرم . بو حكايتى او .
 نوتىمە چىقىرى . دىكى ؟
 اوتوتتېمەن . ائندم .
 بىكى ، بو حكايتە ابلە برابر نە او كرمەنئىش
 اولە چىقىرى ، باقمە ؟ ۸۰۰ ؟
 كىم . كىم . نىك مائى زور ابلە آردمەن
 دها باشقە ؟ ۶۰۰ ؟
 بر كىم . نىك مائى زور ابلە آلفە
 يادىناھەرك دە غنى بوقىرى .
 بورادە سىزە بر سئال -صورتىم :
 عىبا هيچ بروقت هيچ كىمەنك مائى زور ابلە
 آلبوب يىقىلامازى ، دىرىسكز ؟
 خاير . ائندم .
 ھزەنە زمان . ھركىم . برىنىك آينى
 زور ابلە آلبوب ويا يىقارسە حىسزاق ايتىش
 اولورى دىرىسكز ؟
 الئە . ائندم .
 بىك ابنى . شەدى فرض ايدىكىزكە شو
 قارىشىز دەكى بولك كىنار تەدى اولردن برى
 پىك اسكى اولسون . بركون كىندى كىندىبە
 يىقىلە حق برمالە كلسون . ار اوى بىزئە
 براقائى ؟
 خاير . ائندم ، اوتومان صاحى او
 اوى يىقىملى .

— يك كوزل ، صاحى بىئەم دىرسە ؟ .
 — زور ابلە يىقىرمانى .
 — نە ايجون ، حىسز وارى ؟
 — ائندم ، اكر يىقىلماز سە سوكرە بر
 كون كوچىر ، ايجىندەكى ، او كىندەكى آدملىرى
 ازر .
 — آفرىن چوجوقم . دىككە ، بر او
 بر جوق انسانلرە ضرور بىرەك بر حالە كاپرسە
 اوقى يىقىدېرمىق حىسزاق اولورى ؟
 — خاير ائندم ، حىسزاقى اولماز .
 — ھانى بەس يانەن اولور . براو يانغە
 باشلا . دىرىك يانەن او بر اولور كىز . او
 زمان نە ياپىلار ؟ ۴۰۰ ؟
 — طولوبە . جىلر كاپر ، طولوبە ابلە سو
 صىغار ، يانەن سوندورور .
 — يانەن سوندورمك ايجون ، يالكنز
 سو صىقىقلە قايرلرې ؟
 — بر جوجوق آتيلەرق — ائندم ، بزم اوك
 او كىندە ياپالار . بر كور بوزم ، قانچە لى دە
 وار . اونترلە اولرك دىوادىلرې . يىقارلر .
 — آفرىن ، نە ايجون يىقارلر ؟
 — يانەن او بر اولور كىمە سىن دىبە .
 — يانەن جىقان اوى يىقىق حىسزاقى ؟
 — خاير ، ائندم . يانەن سوندورمك
 ايجون ، حىسزاقى دىكك .
 — عىبا يانەن جىقىمان اولرى دە يىقىلرې
 اولورى ؟
 — . . .
 — اوت ! بەس اولوزكە : يانەن جىقىمان
 بر اوى دە بىرىسقى لازم كاپر . يانەن شەدى
 اولور . اولر برىرسە نىشىنىك بولوتور .
 باقايلىك : يانەن مئلا شو اوم كاپرسە بوتون
 خەلەپ كچەك . اولك ايجون خان او او
 يىقىلر . پانان او ابلە خەلە كرمەندە برمىدان
 آچىلر . بوبلە نىكە خەلە قورتارايلىر . بوخىسز
 لىقىدېر ؟

تدرىبات ابتدائىيە جموعەسى ۴۰

— خاير ائندم ، دىكدر . چونكە او
 او يىقىلما سە بىدى تىكىل خەلە باقمەندى .
 — دىككە برىناك خەلە ضررى طولوقنە جەسە
 اوقى . صاحى راضى اولسا بىلە - يىقىق
 حىسزاقى اولماز . فقط ، كىمە سە ضررى
 اولسا بر اوى زور ابلە آلمە ويا يىقىمە
 كىمەنك حتى پادشاھلرك بىلە حتى اولماز . اوبلە
 دىكى ؟
 — اوت ، ائندم .
 — شەدى سەز برىش دها سورەجىم :
 فرض ايدىكىزكە برمالە دە مەكتىبوق . اورادە
 بر مەكتىب آتە جەز . بر آرادىق آرادىق بولماق .
 بر برولوق صاحىدىن ساتون آتە ايتەدك .
 فقط صاحى اوقى بىزە صائغە راضى اولماق .
 اوتومان نە باقمەن ؟
 — باشقە بر بر آزارە جەز .
 — آرادىق ، آرادىق . مەكتىب اولە بىلەك
 برىر بولماق . او حالەدە او كىزدە يالكنز ابنى
 بول قالدى : يا اوراسى زور ابلە ساتون
 آلوب مەكتىب يانەن ، ياخود مەلەدە مەكتىب
 آچىدىن واتى كىمك . . . عىبا بو ابنى بولدىن
 ھانىكىنى طولوق دها ابنى اولەجق ؟
 — ائندم ، مەلە مەكتىبىز قالىرسە ،
 چوجوقلرە يانەن سوكرە حال اولورلر .
 — دىككە : بو حالە . ينى باشقە بر
 بولماق . ناچار قانچە - صاحى راضى اولسا
 بىلە او برى - دىرىش بىرەدك - آلمە جەز .

سالمع

ايشا دىرىش

نە ايجون نىك سوزور ؟ حيوانلردن فرقە نەدر ؟

مەلم - مەلم نەدە ايدىكز ، نە يانەن
 ايدىكز ؟
 — باقمەدە ايدك ، اويون اوتماشدىق .
 — اويوندىن اول ؟